

Norsk tidsskrift
for logopedi

Oktober 2018
Årgang 64

Logo

PEDEN 318

ARTIKLER OG ANDRE BIDRAG

Norsk tidsskrift for logopedi ønsker å presentere artikler og debattinnlegg som er relatert til det logopediske fagfeltet. Tidsskriftet fungerer som meldingsblad for alle medlemmer av Norsk Logopedlag, og for å kunne presentere bredden i feltet er vi avhengig av bidrag fra medlemmene. Vi er åpne for ulike faglige standpunkt. Meningsytningene som kommer frem i de ulike innleggene står dermed for forfatterens egen regning – og deles ikke automatisk av redaksjonen. Videre er bidragsyttere ansvarlig for innholdet i deres bidrag. Redaksjonen forbeholder seg retten til å bestemme utgivelsesdato for innlevert manuskript. Hvert nummer vil bli publisert på Norsk logopedlags internett-side.

Redaksjonen er svært glad for at du vil skrive i Norsk tidsskrift for logopedi. Hvis du følger noen praktiske og tekniske råd, sparer du redaksjonen for mye arbeid.

PRAKTISKE OG TEKNISKE RÅD

- 1) Artikkelen skrives i Word eller Open Office.
- 2) Artikkelen innledes med hovedoverskrift. I tillegg til hovedoverskriften kan det brukes overskrifter på to nivå. Artikkelens overskrifter skal ikke være nummererte.
- 3) Artikkelen skal ha en appetittvekker på ca. 50-70 ord.
- 4) All litteratur som er brukt i artikkelen skal oppføres som kilde. Kildeliste settes i alfabetisk orden avslutningsvis i artikkelen
- 5) Lengden på artikkelen bør ikke overstige ca. 4200 ord.
- 6) Ikke bruk bindestrek ved orddeling på slutten av en linje. Linjelengden i tidsskriftet er ikke det samme som i ditt dokument.
- 7) Avsnitt markeres med dobbelt linjeskift uten innrykk. Bruk linjeskift kun ved markering av avsnitt.
- 8) Artikkelen skal ha en presentasjon av forfatter, med bilde, faglig bakgrunn, nåværende arbeidssted og e-postadresse. Den skal være på ca. 20-50 ord.
- 9) Bilder og logoer lagres i JPG, TIFF eller EPS i så stor oppløsning som mulig.
- 10) Alt sendes til redaktør på e-post jannicke.karlsen@isp.uio.no. Ett eksemplar av bladet sendes forfatteren(e) etter publisering. Adressen bladet/bladene skal sendes til må derfor oppgis.

FORSKNINGSARTIKLER

Norsk tidsskrift for logopedi er anerkjent som et vitenskapelig tidsskrift. Dette innebærer at redaksjonen har et system for fagfellevurdering av forskningsartikler. Vi publiserer forskningsartikler av relevans for det logopediske fagfeltet. Artiklene kan være empiriske artikler, litteraturstudier, teoretiske artikler, metodeartikler eller kassustudier. En fagfelleordning krever tid og innsats, og det forutsettes derfor at manuskriptet ikke er innsendt til, og vurderes av, andre tidsskrifter samtidig. Artikler som publiseres i Norsk tidsskrift for logopedi vil bli gjort tilgjengelig på Norsk logopedlags hjemmesider og på Utdanningsnytt.no. Se Norsk logopedlags internett-side for forfatterveiledning for forskningsartikler <http://norsklogopedlag.no/>

MATERIELLFRIST OG UTGIVELSER

- 1. februar, utgis 1. mars
- 1. mai, utgis 1. juni
- 1. september, utgis 1. oktober
- 1. november, utgis 1. desember

ANNONSEPRISER PR. 01.01.2018

1/1 (175 mm b x 221 mm h) side - kr. 3.900,-
1/2 (175 mm b x 109 mm h) side - kr. 2.400,-
1/4 (175 mm b x 53 mm h - 86 mm b x 109 mm h) side - kr. 1.700,-
10 % rabatt for fire annonser på rad som bestilles samtidig.
Annonser fra regionslag i NLL er gratis.

Grafisk formgiver kan være behjelpelig med utforming av annonsens utseende (faktureres separat).
Annonsekontakt: ingvildroste@hotmail.com

STYRET I NLL

Leder Gro Nordbø
nll.norsklogopedlag@gmail.com
Tlf.: 412 15 308

Nestleder Eli Tendeland
nll.nestleder@gmail.com

Kasserer Inge Andersen
kassererNLL@gmail.com
Tlf.: 977 23 076

Sekretær Marianna Juujärvi
nll.sekretar@gmail.com

Styremedlem Signhild Skogdal
signhild.skogdal@gmail.com
Therese Sandaker Bugaarden
heddatherese@hotmail.com

Nettansvarlig Irene van Slooten
logopedweb@gmail.com

Varamedlem Karen Greve
karenigreve@gmail.com

YRKESETISK RÅD

Leder Torild Toft
nll.yrkesetisk@gmail.com
Medl. Helge Andersen
Medl. Ingrid Steineger Dahl
Varamedl. Erik Reichmann

FAGUTVALGET

Leder Monica Knoph
monica.knoph@iln.uio.no
Medl. Anne-Lise Rygvold
Medl. Stian Barbo Varland
Varamedl. Linn Stokke
Guttormsen

NORSK TIDSSKRIFT FOR LOGOPEDI

Redaktør Jannicke Karlsen
jannicke.karlsen@isp.uio.no
Redaksjonsmedlem
Ingvild Røste
Redaksjonsmedlem
Julie Wilsgård Olsen
Redaksjonsmedlem
Jannicke Vøyne

SALGSREPRESENTANT

Monica Nakling
mnakling@online.no
Tlf.: 55 27 05 10 / 474 48 601

ARKIVET

Styret er ansvarlig for arkivet.
nll.norsklogopedlag@gmail.com

UTVALG FOR PRIVAT PRAKSIS

Leder Malin Ude von Schantz
Medlem Gøril Hallangen
Medlem Sine Brubak
Varamedlem Vanessa
Seidler-Krone

VALGKOMITÉ

Leder Katrine Kvisgaard
Medlem Gunder Eliassen
Medlem Brit Hauglund
Varamedlem Berit Småbakk

LEDERE I REGIONSLAG

Bu-Te-Ve Siri Sandland
siri.buteve@gmail.com
Tlf.: 402 10 505

Akershus Brit Hauglund
brit.hauglund@online.no
Tlf.: 408 82 802

Oslo Ingvild E. Winsnes
logopedlaget@gmail.com

Møre og Romsdal
Bjarte Høydal
logopedlaget@gmail.com
Tlf.: 950 62 464

Agder
Liv Therese Norberg Haga
agderlogopedlag@gmail.com

Hedmark og Oppland
Hege Myhre Johnsrud
hege.myhre.johnsrud@lillehammer.kommune.no

Nordland Heidi Hansen
nordland.logopedlag@gmail.com

Troms og Finnmark
Berit Småbakk
beritsma@online.no
Tlf.: 911 82 401

Østfold
Veronika Trenum Berg
ostfold.logopedlag@gmail.com

Rogaland Sissel Galåen
sigala@online.no
Tlf.: 911 89 984

Trøndelag Hege Beate Bakken
hegebb@gmail.com
Tlf.: 924 44 085

Hordaland og Sogn og Fjordane
Kjersti J. Solheim
kjersti.solheim@fjell.kommune.no

Norsk tidsskrift for logopedi. Fagblad for medlemmer av Norsk Logopedlag. Tidsskriftet har fire utgivelser pr. år, og sendes til alle medlemmer av Norsk Logopedlag. Bladet er godkjent som vitenskapelig tidsskrift.

Redaktør: Jannicke Karlsen – Tlf. 22 85 81 32 / 944 37 191 – jannicke.karlsen@isp.uio.no
Redaksjonsmedlem: Jannicke Vøyne – Tlf. 995 77 269 – j-voyne@online.no
Redaksjonsmedlem: Ingvild Røste – Tlf. 480 57 974 – ingvildroste@hotmail.com
Redaksjonsmedlem: Julie Wilsgård Olsen – Tlf. 988 12 682 – julie.olsen@ude.oslo.kommune.no

Norsk Logopedlags web-side: www.norsklogopedlag.no
Nettansvarlig: Irene van Slooten – logopedweb@gmail.com

Grafisk formgiver/Trykk: Lura Trykkeri AS
Forside: Harry Welten **Forsidefoto:** Ketil Born/Samfoto
ISSN: 0332-7256

Kjære leser,

takk til Oslo logopedlag, fagutvalg og styret for en flott sommerkonferanse på Fornebu i juni! Takk også for fornyet tillit: Vi i redaksjonen er glade og takknemlige for at vi får fortsette i en ny periode. Jeg vil også takke alle tillitsvalgte for flott innsats i forrige periode. Samtidig vil vi takke alle som fortsetter i sine verv, og ønske velkommen til alle nye tillitsvalgte! Vi i redaksjonen ser fram til samarbeidet de to neste årene.

Redaksjonen har fått noen henvendelser om hvordan vi vurderer stoff som vi får inn til bladet, og ønsker å benytte denne spalten til å gå gjennom noen av rutinene vi følger i den forbindelse.

Vi vurderer den logopediske relevansen, og dels kvaliteten, av det materialet som vi mottar, men når det gjelder innholdet i de ulike bidragene som vi velger å publisere er det ikke sånn at vi sensurerer, eller «går god for» det.

- De fagfellevurderte artiklene er kvalitetssikret ved at de er lest gjennom og vurdert av to fagfeller (fra Norge eller et annet skandinavisk land) i tillegg til redaksjonen, men like fullt er det forfatteren(e) som til syvende og sist har ansvaret for det som står i artikkelen. Disse artiklene er merket med **«Fagfellevurdert»**.
- Fagartikler vurderes redaksjonelt, og her vil vurderingen variere på bakgrunn av den samlede kompetansen vi i redaksjonen innehar, selv om vi selvfølgelig stiller visse krav til kvaliteten av artiklene. Det er også her forfatterne som er ansvarlige for innholdet.
- Innlegg hvor leserens stemme kommer tydelig fram eller som av ulike, og ofte gode, grunner ikke oppfyller kravene som vi stiller til en fagartikkel (enten det gjelder form eller innhold) trykker vi ofte på lesernes side. Her er det i større grad rom for å uttrykke meninger og beskrive erfaringer, som ikke nødvendigvis er begrunnet med samme presiseringsnivå som i en fagartikkel. Som det fremgår av navnet på spalten, er det «leseren» som har ordet her, og selv om vi har kvalitetskrav til

Jannicke Karlsen

Julie W. Olsen

Jannicke Vøyne

Ingvild Røste

innleggene, vil vi i enda mindre grad gå inn og vurdere innholdet i innleggene i denne spalten.

- Produktene som det annonseres for i bladet er ikke kvalitetssikret av oss eller av NLL. Tidsskriftet er et flott medium til å nå ut til landets logopeder, og vi benytter dette for å få inntekter, blant annet til trykk av tidsskriftet.
- Andre typer bidrag, innlegg og spalter som phd-presentasjoner, referater o.l., er det selvfølgelig også forfatterne som er ansvarlig for innholdet i.

Vi gjør vårt beste for å lese korrektur og bidra til at tekstene er letteste og at innholdet formidles tydelig. Når det gjelder kommersielle produkter har vi retningslinjer som blant annet sier at vi kan vurdere fagartikler som omhandler et produkt dersom fokus er på den teoretiske bakgrunnen og rasjonale for produktet, men at vi ikke publiserer beskrivelser av kommersielle produkter (dette blir mer som reklame å regne). Selv om vi er positive til at logopeder utvikler gode, forskningsbaserte produkter, har vi ikke anledning til å kvalitetssikre produktene og vi må

derfor ta noen forbehold når det gjelder omtale av disse.

Vi i redaksjonen jobber hele tiden med å få bladet best mulig, men vi er avhengig av dere: Vi trenger at dere bidrar med både innhold til bladet og innspill og tilbakemeldinger på hva som er bra/ikke så bra for at bladet skal bli nyttig og interessant for dere som logopeder og lesere.

Den 22. oktober er det *International Stuttering Awareness Day* og vi har flere bidrag om stamming i denne utgaven av tidsskriftet: blant annet har vi en fagfellevurdert artikkel om OASES-A, et kartleggings-verktøy for voksne som stammer, intervju med den australske logopeden og forskeren Elaina Kefalianos og referat fra en stammekonferanse i Hiroshima.

Vi har også en artikkel om utviklingsmessige språkvansker (developmental language disorders); den nye betegnelsen som vi tidligere omtalte som spesi-
fikke språkvansker, referater fra sommerkonferanse og landsmøte, samt to ph.d presentasjoner og bidrag fra NIFS og det nye styret. Vi fikk to nye æresmedlems-
utmerkelser på årsmøtet: To fantastiske og engasjerte personer som begge har bidratt mye til norsk logopedi, og som vi håper vil fortsette å bidra i mange år fremover! Vi har gleden av å presentere begrunnelsen for utmerkelsene i dette nummert.

God lesing!

Hilsen Jannicke Karlsen

VitalStim Pluss

ALTIUS GRUPPEN

Dysfagi ?

VitalStim® gjør
svelgetreningen mer effektiv

Terapisystemet VitalStim er en supplerende metode til tradisjonelle øvelser ved at det forener elektrisk stimulering av motoriske nerver med fordelene ved svelgeøvelser. Kombinert behandling gjør at du kan

fremskynde gjenvinning av styrke, gjenopprette funksjon og bidra til at hjernen re-mapper svelgingen. Forskning har vist at en kombinasjon av elektrisk stimulering og trening gir bedre resultater enn trening alene.

Forskning/studier/litteratur : <http://info.altiusgruppen.com/vitalstim.html>

Bluetooth-teknologi

Innhold i pakken:

Vitalstim Pluss-enhet	Batterier
Beskyttelses-trekk	4 elektroder
Stativ + pekepenn	Referanse EMG elektrode
Håndkontroller	Referanse EMG ledninger
Ledninger	

40 00 70 08

www.altiusgruppen.no

info@altiusgruppen.no

Gro Nordbø

Leder

NORSK
LOGOPEDLAG

nll.norsklogopedlag@gmail.com

Sommeren er over og vi ser tilbake på en flott Sommerkonferanse og Landsmøte (LM18) som ble avholdt ved en av Oslofjordens perler, Fornebu, i strålende sommervær.

Stor takk til arrangementskomiteen som på frivillig basis bidro til et minnerikt arrangement med gode opplevelser for alle. Guidet vandring blant skulpturene i Ekebergparken var et høydepunkt.

Overordnet tema for Sommerkonferansen var *Norsk logopedi 70 år*. Dette var viet historiske tilbakeblikk på utviklingen av både organisasjonen NLL og faget Logopedi. Fagutvalget skal ha stor takk for nok en gang å hente fram dyktige forelesere og interessante og aktuelle tema. Erfarne forelesere presenterte både nasjonal og internasjonal forskning og bidro til logopedfaglig påfyll på et høyt nivå.

Jeg må også nevne at det gjennom årenes løp er mange dyktige logopeder som har gjort en fremragende innsats for faget og Norsk Logopedlag. Under jubileumsfesten ble Anne-Lise Rygvold og Trine Lise Dahl trukket fram og utnevnt til æresmedlemmer i NLL. De er fortsatt brennende engasjerte og aktive både faglig og i NLL selv om pensjonsalderen har meldt seg. Vi gratulerer hjertelig begge to, og takker for at de fortsatt sprer inspirasjon og løfter logopedstanden på en forbilledlig måte.

Nå er Landsmøteperioden 2018–2020 i gang. På vegne av det nye styret vil jeg takke alle tillitsvalgte og medlemmer for tilliten dere har gitt oss gjennom valget. Der ble ikke bare nye styremedlemmer valgt, men også en rekke tillitsvalgte til utvalg og råd. På vegne av NLL vil styret også takke alle tillitsvalgte som har gjort en formidabel jobb i forrige og tidligere perioder og bidratt til å holde organisasjonshjulene i gang.

Det nye styret består av:

Leder:	Gro Nordbø
Nestleder:	Eli Tendeland
Sekretær:	Marianna Juujärvi
Kasserer:	Inge Andersen
Styremedlem:	Signhild Skogdal
Styremedlem:	Terese Bugaarden
Varamedlem	
og nettansvarlig:	Irene van Slooten
Varamedlem:	Karen Greve

Styret hadde sitt første konstituerende styremøte like etter Landsmøtet på Fornebu. I midten av august møttes vi til arbeidshelg i Trondheim. Helgen ble innledet med en hyggelig kveld hos mangeårig NLL-leder Trine Lise Dahl, hvor vi også fikk møte en representant for Trøndelag logopedlag. Det var en flott opptakt til lørdagens styremøte hvor vi begynte å jobbe med Handlingsplanen for denne perioden.

Vi skal videreføre saker som er under arbeid og nye saker som LM18 har gitt føringer for. Både små og store saker som skal ha betydning både for det enkelte medlem, tillitsvalgt og organisasjonen som helhet. Innen økonomi gjelder det blant annet å påse at vi følger opp forutsetningen for medlemskap i NLL: at kontingenten er betalt, økonomisk støtte til lag med store reiseutgifter innad i regionen, refusjon av utgifter og bruk av lagets midler på en fornuftig og forsvarlig måte.

Logopeder kan oppleves som mangelvare i flere områder i landet vårt. Et viktig satsingsområde for NLL er å synliggjøre logopedens fagområder, bidra til kvalitetssikring og presse på myndighetene til å opprette stillinger slik at grupper både blant barn og voksne skal få oppfølging av en logoped når det er behov for det, samme hvor i landet de bor.

Samtidig skal vi jobbe for at logopedutdanningen utvikles og holder et faglig høyt nivå. Målet på sikt er å jobbe fram en 5-årig utdanning. Arena for dette er blant annet den årlige Utdanningskonferansen hvor Norsk Logopedlag ved styret og Fagutvalget er viktige aktører.

Vi skal opprettholde samarbeidet med Helfo gjennom

årlige samarbeidsmøter. Gjennomgang og oppdatering av Infoheftet, medlemsoppfølging, informasjon gjennom nettsiden, å gjennomføre konferanser for tillitsvalgte gjennom perioden og forberede neste LM20 er alle viktige arbeidsoppgaver som styret skal utføre.

Styremøtene vil framover hovedsakelig foregå som videokonferanser, men med minimum to samlinger hvor alle skal være fysisk tilstede. Videokonferanser er en spennende og litt krevende arbeidsform, men både økonomisk og tidsbesparende i en hektisk hverdag. Uten samarbeid med utvalg og råd ville det være umulig å drive Norsk Logopedlag som det gjøres i dag. Jeg nevner Norsk tidsskrift for logopedi, Utvalg for privat praksis, Yrkesetisk råd, Fagutvalget og arkivarene. Regionslagene er utrolig aktive både som medlemsstøtter og ikke minst arrangør av små og store kurs både for logopeder og andre yrkesgrupper. Sammen skal vi løfte Norsk Logopedlag videre.

Høstkonferansen er planlagt 3. november for utvalg og råd. Der ser vi fram til videre drøftinger med utgangspunkt i referatet fra LM18 og å sammen peke ut retningen videre for inneværende landsmøteperiode. Vi har noen saker som har vært gjengangere i en årrekke, det gjelder f.eks. autorisasjonssaken. Det blir viktig å drøfte den videre strategien for å kunne lande denne på en tilfredsstillende måte.

Det forrige styret jobbet intenst med å beskytte fellesmerket MNLL og våre to varemerker. Denne jobben er nærmest kommet i mål. Helt på tampen vil jeg komme med en liten oppfordring til alle regionlagslederne om å sende oppdaterte navnelister over styremedlemmer til logoweb@gmail.com, slik at webansvarlig kan rette opp informasjonen på hjemmesiden.

På hjemmesiden, www.norsklogopedlag.no, har vi en søkemotor: «Finn en Logoped». Vi oppfordrer alle som kjenner for det å registrere seg på kartet, enten du er offentlig ansatt eller privatpraktiserende. Spørsmål kan rettes til logopedweb@gmail.com

Høsten er tid for verving av nye medlemmer. Vi ønsker alle nye studenter velkommen som medlem i NLL og alle dere som har fullført utdannelsen ønsker vi lykke til med den jobben dere skal gjøre. Innmeldinger, adresseendring og beskjed om at du går fra student til hovedmedlem sendes til kasserernll@gmail.com

Styret ønsker alle våre medlemmer en strålende høst!

Gro Nordbø, leder NLL

Gro Nordbø – leder

Gro er utdannet førskolelærer ved barnevernsakademiet i Oslo i 1976. Hun tok 1. avd. spes.ped. ved spesiallærerhøyskolen på Hosle i 1983 og etter en rekke år som ped.leder og styrer i barnehage tok hun logopedutdannelse ved Universitetet i Oslo i 2000.

Siden har hun jobbet i PP-tjenesten i Lillesand, som leder, rådgiver og logoped. Hun var leder for Agder logopedlag i flere år. Gro kommer fra Oslo og har de siste 18 årene bodd i Lillesand.

Eli Tendeland – nestleder

Eli er opprinnelig rogalending og tok sangeksamen v/Rogaland Musikkonservatorium i 1983. Hun tok deretter norsk og spes. ped. v/Stavanger Lærarhøgskole. Og har bodd i Kristiansand siden 1985 der hun tok videreutdanning ved Agder Musikkonservatorium

og norsk som 2.språk v/Høyskolen i Agder. Hun har logopedutdanning fra UiO/Sandane i 2002, og mastergrad samme sted i 2009.

Eli har jobbet med voksenopplæring i Kristiansand siden 1987. Først med norskopplæring/alfabetiseringsundervisning for voksne minoritetsspråklige, og fra 2002 i logopedtjenesten hovedsakelig med fagfeltene nevrologiske og funksjonelle stemmevansker hos voksne, afasi og dysatri. Hun fikk LSVT-loud-sertifisering i Oslo i 2012 og har også i flere år hatt stemmeundervisning for journaliststudenter.

Eli var tidligere med i NLLs styre som varamedlem i 2006-2008, sekretær 2008-2010 og kasserer 2010-2012. Hun har også vært innom Agder Logopedlags styre, bl.a. i arr.komitéen for LM-2006 i Kristiansand.

Marianna Juujärvi – sekretær

Marianna er utdannet cand.philol i anvendt språkvitenskap i Jyväskylä i 2001, og hun tok sin mastergrad i logopedi ved UiB i 2009. Hun har tidligere jobbet som rådgiver ved utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen i Troms. Hun har også jobbet som

kommunelogoped i Lyngen kommune og logoped ved Rehabiliteringssenteret i Nord-Norges Kurbad. Nå jobber hun på Universitetssykehuset Nord-Norge. Marianna er fra Finland, og hun bor i Tromsø.

Inge Andersen – kasserer

Inge er utdannet førskolelærer med spesialpedagogikk fra Bodø Lærarhøgskole i 1986. Han tok logopedutdanning ved UiO/Sortland i 1994. Han har tidligere jobbet som miljøterapeut og avdelingsleder på en institusjon for psykisk utviklingshemmede i

Øksnes, og han har vært ansatt som logoped ved voksenopplæringen i samme kommune. I dag jobber han som logoped i Øksnes kommune med ulike fagfelt og aldersgrupper. Inge har vært styremedlem, kasserer og leder i Nordland logopedlag.

Han er fra Sortland, og bor på Strengelvåg i Øksnes kommune.

Therese Sandåker Bugaarden – styremedlem

Therese er utdannet ved UiO med mastergrad i spesialpedagogikk, med fordypning i logopedi i 2014. Hun er fra Skoppum i Vestfold, men bor nå i Sandnessjøen på Helgelandskysten. Hun jobber som logoped på rehabiliterings-

avdelingen og ved slagenheten på Sykehuset i Sandnessjøen med diagnostisering og behandling av pasienter med ervervede språk-, tale- og svelgevansker. Dette er hennes første verv i logopedlaget.

Signhild Skogdal – styremedlem

Signhild Skogdal er utdannet logoped fra UiT i 1999 og har hovedfag fra 2005. Hun har jobbet med de fleste logopediske fagområdene, og hun har erfaring fra skole, sykehus, universitet, Statped og fra privat praksis ved Logopedklinikken i Tromsø. De

siste årene har ASK, språk-, lese- og skrivevansker og stamming vært mest i fokus. I 2017 avsluttet hun sin ph.d om deltakelse i skolen for elever som bruker ASK. Fra januar 2017 startet Signhild i jobb ved UiT, master i logopedi. Signhild bor i Tromsø.

Irene van Slooten – nettansvarlig

Irene er logoped med bachelor-utdanning fra Utrecht i Nederland siden 2002. Hun kommer opprinnelig fra Nederland og har bodd i Norge siden november 2013.

I Nederland praktiserte hun som logoped for skoler og barnehager.

Hun har også vært gründer for oppstart av en barnhage og SFO-ordning i Deventer i Nederland. Der har hun også vært daglig leder. Hun flyttet til Norge etter at hun fikk jobb som logoped i PPT Valdres, og har fått mer og mer tilknytning til Norge. Med sin bakgrunn fra barnehagen brenner hun for den aldersgruppen og tidlig innsats. Med sin bakgrunn som innvandrers brenner hun også for god informasjonforsyning rundt flerspråklig utvikling. Som mor til barn med dysleksi har hun tilleggserfaring fra dette området. Hun har jobbet med barn og unge som har språkklydvansker, taleflytvansker, stemmevansker, dysfagi, språkvansker og lese- og skrivevansker. Innenfor utredning har hun erfaring fra flere typer kartleggings-/behandlingsverktøy, og har samarbeid med Statped, Habiliteringstjeneste og Barne og Ungdomspsykiatri (BUP). Siden mars har hun drevet privat praksis i Eidsvoll og omegn. Hun jobber med både barn og voksne. I tillegg har hun oversatt et didaktisk opplegg til språkstimulering fra nederlandsk til norsk. Før hun ble styremedlem i hovedstyret har hun i to år vært sekretær for Hedmark og Oppland Logopedlag. Hun gleder seg til arbeidet for styret i NLL som nettansvarlig med mer.

Karen Greve – varamedlem

Karen er utdannet klassisk sanger ved Queensland Conservatorium i Brisbane, Australia, i 2004. Hun har mastergrad i spesialpedagogikk med fordypning i logopedi fra Universitetet i Oslo i 2017. Karen har jobbet i PP-tjenesten i Oslo, både som logoped i grunnskolen

og som PP-rådgiver på førskoleteam. I dag jobber hun som logoped ved Logopedisk Institutt i Oslo. Karen er norsk/australsk og bor i Oslo.

SPRÅKVANSKER OG TERMINOLOGI

Av Hilde Neumann, seniorrådgiver Statped midt

Artikkelen er skrevet i samarbeid med det nasjonale Språknettverket i Statped

Spesifikke språkvansker (SSV) har tradisjonelt beskrevet vanskene til barn som strever med å tilegne seg språkferdigheter, til tross for en ellers normal utvikling. Nyere forskning og klinisk erfaring problematiserer bruken av begrepet. I internasjonal forskning benyttes Developmental Language Disorder (DLD)/ «Utviklingsmessige språkvansker/ Utviklingsmessig språkforstyrrelse» i økende grad, og er i dag den foretrukne terminologien. Denne inkluderer en bredere forståelse av språkvanskene. DLD kan innebære vansker med språkområdene grammatikk, semantikk, pragmatikk, verbal læring/hukommelse og fonologi - og sameksisterende vansker på andre utviklingsområder forekommer ofte.

Hilde Neumann

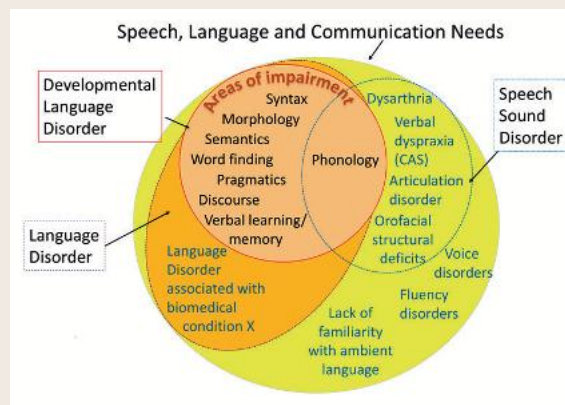
er seniorrådgiver i Statped midt, avdeling språk/tale. Hun har 10 års erfaring med arbeid med barn med språkvansker - som spesialpedagog, logoped og rådgiver. Hun er utdannet Master i spesialpedagogikk med fordypning i logopedi fra Universitetet i Oslo.

Delphi-studie

I 2017 publiserte Dorothy Bishop og andre anerkjente språkforskere en engelskspråklig forskningsartikkel med fokus på språkvansker og begrepsavklaring (Bishop, Snowling, Thompson, Greenhalgh & the Catalize-2 Consortium, 2017).

Manglende fellesforståelse og uavklarte diagnosestandarder ble oppfattet som problematisk både i forskning og i praksis (se også Bishop, 2017, Bishop, Snowling, Thompson, Greenhalgh, Catalize consortium, 2016, Ebbels, 2014). Artikkelen baserte seg på en

Delphi-studie, hvor et ekspertpanel tok stilling til ulike påstander. Panel-et bestod av ca 60 fagpersoner fra engelskspråklige land, blant annet logopeder, barnepsykologer- og leger, spesialpedagoger og representanter fra interesseforeninger. Konklusjonene i Delphi-studien ble oppsummert i en modell:

Venn-diagram av Tale-, språk- og kommunikasjonsvansker etter Delphi-studien (Bishop m. fl., 2017)

Differensiering av språkvansker

Med begrepet språkvansker menes her språkvansker som *vedvarer*, og som har konsekvenser for sosial deltagelse og utdanning gjennom hele livet. Familiehistorikk og genetiske faktorer, arv og miljø spiller en rolle for prognosen ved språkvansker. For barn under 3 år er det vanskelig å forutsi om vanskene vil vedvare (Bishop m.fl, 2017). Data etter den norske Mor-Barn undersøkelsen viser at språkvansker hos 4-åringer kan vedvare, og særlig om vanskene berører sammensatte språkområder (Zambrana, Pons, Eadie & Nystrom, 2013).

Basert på modellen etter Delphi-studien, kan man skille ut tre grupper med språkvansker:

- *Språkvansker i tilknytning til en biomedisinsk tilstand (Language Disorder)*

Dette gjelder språkvansker ved hjerneskade, epilepsi, neurodegenerative tilstander, Cerebral Parese, permanente hørselstap, genetiske tilstander som Downs syndrom, autismespekterforstyrrelser og psykisk utviklingshemning. Den biomedisinske tilstanden vil være en *differensierende faktor* med tanke på prognose og type tiltak som vil ha effekt på språkvanskene.

- «*Utviklingsmessige språkvansker/ Utviklingsmessig språkførstyrrelse*» (*Developmental Language Disorder – DLD*)

Disse språkvanskene kan ikke assosieres med en klar biomedisinsk tilstand, de oppstår tidlig i utviklingen og kan gi symptomer i ulik grad. DLD kan ofte inkludere *sameksisterende vansker* (komorbiditet), men gjør det ikke nødvendigvis. Ved sameksisterende vansker er årsakssammenhengene med DLD per i dag uklare. Det gjelder for eksempel ved ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), motoriske vansker (Developmental Coordination Disorder), lese-skrivevansker, talevansker, atferdsvansker, emosjonelle vansker eller auditive prosesseringsvansker. Lav non-verbal fungering utelukker ikke DLD – så lenge det ikke er snakk om en psykisk utviklingshemning.

DLD innebærer vansker/ symptomer i minimum to av de fem språkområdene som følger:

1. Grammatikk (syntaks og morfologi) - hvordan ord dannes og settes sammen til setninger.
2. Semantikk - *betydningen* av ord og setninger. For eksempel det å ha et redusert eller et lite nyansert ordforråd eller ordletingsvansker.
3. Pragmatikk og samtaleferdigheter - forståelse eller produksjon av språk i en gitt kontekst. Eksempelvis vansker med å forstå kroppsspråk, skape eller å kunne følge en helhetlig tanke eller «rød tråd» i en historie, fange opp sosiale signaler, gi passe med informasjon til samtalepartneren, forstå figurativt språk som metaforer og tolke noe bokstavelig, eller å ha et uvanlig tonefall. Det kan være både språklige og sosiale sider ved pragmatiske vansker.
4. Verbal læring og hukommelse – å holde sekvenser med lyder eller ord i det verbale korttidsminnet, lære assosiasjoner mellom ord og mening eller å lære lyder, ord og nonord i riktig rekkefølge.
5. Fonologi - å oppfatte, organisere eller manipulere språklyder.

- *Språkljydsvansker/uttalevansker (Speech Sound Disorder)*

Språkljydsvansker inkluderer fonologiske vansker (evnen til å oppfatte, organisere og manipulere språklyder), dysartri (slapp talemotorikk, ofte nevrologisk betinget), dyspraksi (vansker med å planlegge tale motorisk sett), artikulasjonsvansker (vansker med å finne riktig uttalested- og måte, uten at meningen i det som sies nødvendigvis påvirkes) og avvik i orofasiale strukturer (for eksempel ved Lepp-Kjeve-Ganespalte). Ved språkljydsvansker blir det viktig å skille fonologiske vansker fra andre språkljydsvansker. Fonologiske feilmønstre er svært vanlig i tidlig utvikling - men hvis de vedvarer, og særlig hvis de er mange, vil talen bli svært uforståelig. Fonologiske uttalevansker kan ha god prognose, men dersom vansker med fonologi vedvarer over 4-årsalderen anbefales en bredere språkkartlegging.

Språkkartlegging, diagnostisering og tiltak – å skille symptomer og årsaker

I Delphi-modellen ser vi at gruppene med DLD, språkvansker i tilknytning til en biomedisinsk tilstand og språklydvansker kan dele vanskeområder/ symptomer, men ikke nødvendigvis årsaksforhold. Ved språkkartlegging, diagnostisering og tiltaksutvikling, blir det derfor viktig å skille symptomer fra årsaker. Ofte er det *symptomer* man har kartlagt – men også årsaker og eventuelt sameksisterende vansker blir viktig å kartlegge. Det blir sentralt å differensiere språkvanskene, og dessuten tenke helhetlig og tverrfaglig i tilnærmingen. Dette for i neste rekke å kunne prioritere og sette inn effektive tiltak for den enkelte over tid. Noen tiltak vil være generelle, indirekte eller miljørettede, og påvirke for eksempel sameksisterende vansker eller biomedisinske forhold, mens andre tiltak vil ha effekt spesifikt og direkte i forhold til de språklige vanskeområdene/ symptomene. Noen tiltak vil kompensere for vanskene. Totalt vil tiltakene kunne ha god effekt på språkvanskene.

Per i dag benyttes ICD-10 (International Classification of Diseases, 10. utgave) i Norge ved koding og diagnostisering av språkvansker. Internasjonalt har man startet overgangen til ICD-11. Her er *Developmental Language Disorder (DLD)* inkludert (www.icd.who.int). Endringene i ICD-11 vil også vil tas i bruk i Norge, men det vil ta tid å innføre disse (www.ehelse.no).

Spesifikke språkvansker i lys av Delphi-studien – avsluttende kommentar

Delphi-modellen representerer en bredere forståelse av hva språkvansker kan innebære. Barn og unge som tradisjonelt har fått diagnosen spesifikke språkvansker kan inngå i DLD- gruppen. Fremover vil det kunne være nyttig å gjennomføre en norsk Delphi-studie, med fokus på å fremme en felles terminologi som utgangspunkt for praksis ved språkvansker.

Litteratur:

Bishop D. V. M., Snowling M. J., Thompson P. A., Greenhalgh T. & the Catalize-2 Consortium (2017): «Phase 2 of Catalize: A multinational and multidisciplinary Delphi Consensus study of problems with language Development: Terminology» i *Journal of Child Psychology and Psychiatry* vol. 58 (10)

Bishop, D. V. M. (2017): «Why is it so hard to reach agreement on terminology? The case of developmental language disorder (DLD)» i *International Journal of Language & Communication Disorders* vol. 52 (6)

Bishop D. V. M., Snowling M. J., Thompson P. A., Greenhalgh T., CATALISE consortium (2016): «CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children» i *PLoS ONE* 11(7): e0158753. 10.1371/journal.pone.0158753

Ebbels, S. (2014): «Introducing the SLI debate» i *International Journal of Language & Communication Disorders* vol. 49 (4)

Zambrana, I. M., Pons F., Eadie P., Ystrom E. (2013): «Trajectories of language delay from age 3 to 5: persistence, recovery and late onset» i *International Journal of Language & Communication Disorders* vol. 49 (3)

<https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/862918022?view=G1>

<https://ehelse.no/standarder-kodeverk-og-referansekatalog/helsefaglige-kodeverk/kodeverket-icd-10-og-icd-11>

Ressurser:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcpp.12721/full#jcpp12721-fig-0002>

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1460-6984.12119/full>

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1460-6984.12073>

<https://journals.plos.org/plosone/article/file?id=10.1371/journal.pone.0168066.s002&type=supplementary>

Norske normer for OASES-A

– et kartleggingsverktøy for voksne som stammer

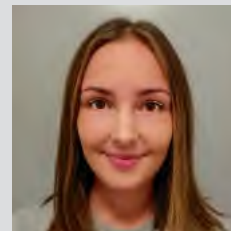
I denne artikkelen presenteres en oppsummering av normeringsarbeidet for kartleggingsverktøyet the Overall Assessment of the Speakers Experience of Stuttering – Adult version (OASES-A). Utprøving av verktøyet var del av Bodil Nordbøs masteroppgavearbeid (Nordbø, 2016), og er tilknyttet Hilda Sønsteruds doktorgradsprosjekt: «Stammebehandling – hva hjelper for hvem? Individualisert stammebehandling for voksne».

BAKGRUNN OG FORMÅL

Stamming er en taleflytvanske som forenklet karakteriseres av ufrivillige brudd i talen (Guitar, 2014). Kognitive, emosjonelle og atferdsmessige komponenter preger imidlertid tanker og følelser omkring stammingen, og disse erfaringene befester seg i ulik grad hos hver enkelt person som opplever stamming (Yaruss & Quesal, 2006). I dag er det vanlig å inkludere både synlige og mindre synlige symptomer ved utredning av stamming, hvor også følelsesmessige og kommunikasjonsmessige sider ved taleflytvansken blir vurdert. Dette innebærer også hensyn til ulike livsaspekter og personens vurdering av livskvalitet. Stamming kan i varierende grad oppleves hemmende og skape begrensninger for ulike livsområder, som i ulike sosiale sammenhenger, for samfunnsdeltakelse, utdanning og arbeid (Blumgart, Tran, & Craig, 2014; Bricker-Katz, Lincoln & Cumming, 2013; Chrichton-Smith, 2002; Klein & Hood, 2004; Yaruss, 2010). Det er

derfor verdifullt å inkludere kartlegging av hvordan ulike livsområder påvirkes av stammingen når en skal starte opp med logopedisk hjelp eller behandling.

OASES er et kartleggingsverktøy som har til hensikt å kartlegge nettopp hvordan ulike sider av en persons liv påvirkes av stammingen. «OASES – Adult version» (OASES-A) er versjonen for voksne som stammer. For barn mellom 7-12 år benyttes OASES-S (School-age children) og for ungdom, 13-17 år, benyttes OASES-T (Teenager) (Yaruss & Quesal, 2006; Yaruss, Quesal & Coleman, 2010). OASES-A gir en oversikt over hvordan stammingen kan innvirke i ulike sammenhenger som har betydning for den enkelte. OASES-A kan i tillegg benyttes som vurderingsgrunnlag for å undersøke om oppfølging har hatt nytteverdi – også over tid. Slik sett er OASES-A godt egnet til bruk i logopedisk kartlegging, langvarig oppfølging og i forskning (Baluyot & Sønsterud,

Bodil Nordbø

jobber som logoped og fagkonsulent ved Pedagogisk ressursteam i bydel St. Hanshaugen i Oslo.

Hilda Sønsterud

er logoped i Statped sørøst, avdeling språk/tale, og ph.d-stipendiat ved Psykologisk institutt, UiO. Hun arbeider i hovedsak med veiledning, fagutvikling og klinisk oppfølging i brukersaker, og hun underviser og holder kurs innenfor taleflytvanskefeltet. For tiden er hun spesielt opptatt av stammebehandling og effektvurdering i relasjon til personer med stamming og/eller personer med løpsk tale.

Melaine Kirmess

er førsteamanuensis ved Institutt for spesialpedagogikk; Universitetet i Oslo, samt forsker ved Sunnaas sykehus.

2017; Yaruss & Quesal, 2006). I forbindelse med Nordbøs masteroppgavearbeid i 2016 ble OASES-A gjennomført med 62 voksne deltakere som stammet. Hovedproblemstillingen for masteroppgaven var å prøve ut og utarbeide norske normer for OASES-A. Vi ønsket videre å undersøke om a) den norske versjonen av OASES-A viste tilfredsstillende indre konsistens, og b) om de norske normene samsvarer med normer fra andre land.

I dag er arbeidet med OASES-A i sluttfasen, og norske logopeder vil i løpet av 2018 eller begynnelsen av 2019 kunne bruke skjemaet i oppfølging av personer som stammer. Formålet med denne artikkelen er derfor å gi innsikt i arbeidet med den norske normeringen og presentere foreliggende resultater.

OASES-A – TEORETISK FORANKRING OG INNHOLD

Yaruss og Quesal (2006) ønsket at OASES kunne vurdere stamming ut ifra referanseverket til the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), som fokuserer på funksjonsevne, aktiviteter, samspill og kontekst (WHO, 2016). Dette referanseverket inkluderer flere ulike komponenter som til sammen bidrar til å gi et mer fullstendig bilde av en vanske: etiologi, kroppsstruktur og kroppsfunksjon, person- og miljøfaktorer, og aktivitet og deltakelse. Basert på dette grunnlaget består OASES-A av følgende fire hoveddeler:

- I) Generell informasjon
- II) Dine reaksjoner på stamming
- III) Kommunikasjon i dagliglivet
- IV) Livskvalitet

De fire hoveddelene er igjen delt inn i ulikt antall deltester (fra A til E). OASES-A er et selvvrderingsskjema hvor personen markerer de svar/utsagn som best beskriver egen opplevelse av stammingen. Skjemaet består av 100 spørsmål knyttet til hverdagslige situasjoner hjemme, på jobb og i ulike sosiale sammenhenger. Følelsesmessige reaksjoner og stammings innvirkning på ulike kommunikasjonssituasjoner graderes i samsvar med personens egne opplevelser og vurderinger. Det er poengtert i instruksjonen at en skal gradere etter hvordan en opplever talen sin «nå for tiden». (Yaruss &

Quesal, 2006). Del I tar for seg selvevaluering av egen stamming samt kunnskap om - og holdninger til stamming. Personens opplevelse av muligheter og begrensninger blir spesielt kartlagt gjennom deltestene II, III og IV. Deltestene i OASES-A skal til sammen gi et bilde av hvordan personen opplever seg selv som kommunikasjonspartner på ulike arenaer.

OASES-A er oversatt til en rekke språk (blant annet svensk, europeisk portugisisk, brasiliansk portugisisk, japansk, nederlandsk, islandsk og norsk). I tillegg til amerikanske normer (Yaruss et al. 2010), som ble utarbeidet i forbindelse med den amerikanske standardiseringen av kartleggingsverktøyet, er det tilgjengeliggjort normer fra Australia (Blumgart et al., 2012), Nederland (Koedoot, Versteegh & Yaruss, 2011) og Japan (Sakai et al., 2015). Det finnes også noen normdata fra en svensk (Harbom & Åhs, 2009) og brasiliansk (Bragatto et al., 2012) utprøving av OASES-A. De svenske og brasilianske datasettene er imidlertid enten ikke fullstendige eller bare delvis publiserte.

METODE

Forarbeid - Norsk oversetting

OASES-A var ønsket som et av flere kartleggingsverktøy i Sønsteruds doktorgradsprosjekt «Stammebehandling - hva hjelper for hvem?», og utvidet tillatelse ble innhentet for å kunne bruke OASES-A i en foreløpig versjon. Rettighetene til OASES kartleggingsverktøyet tilhører nå Stuttering Therapy Resources ved Scott Yaruss. I 2016 ble OASES-A oversatt til norsk av Hilda Sønsterud, Karoline Hoff (begge fra Statped Sørøst) og Bodil Nordbø (UiO) gjennom standardiserte oversettelsesprosedyrer. En uavhengig oversetting ble først gjennomført av hver enkelt fagperson, deretter møttes alle tre til en konsensusbasert drøfting. Tilbakeoversetting til engelsk ble gjennomført av den britiske logopeden Kirstin Howells, som er tidligere ansatt i Statped Sørøst. Språklige nyanser og kulturelle forskjeller mellom to ulike land som USA og Norge gjorde enkelte ord og utsagn utfordrende å oversette. Et eksempel er begrepet «Spiritual well-being», der ordet «spirituell» nok er vanligere for amerikanere å bruke enn for nordmenn. «Spiritual well-being» ble oversatt til «indre velbehag». Et annet eksempel er å kjøpe middag på «drive thru» som er mer utbredt i USA enn i Norge. Til tross for at flere norske byer har spisesteder med «drive

thru», så er det likevel færre restaurantkjeder som utfører slik tjeneste i Norge. Det kan ha gitt utslag for vurderingen av validiteten i den norske utgaven, da en ikke har anledning til å markere «ikke aktuelt» i vurdering av dette utsagnet. Det ble likevel valgt å beholde alle spørsmålene i den norske utgaven med hensyn til den originale testoppbygging.

Den norske versjonen av OASES-A ble tilpasset et nett-skjema sammen med samtykkeskjema og relevante demografiske variabler. Variablene inneholdt kjønn, alder, bosted, geografisk bosted, morsmål, utdanningsnivå, jobbsituasjon og tidligere oppfølging av stammingen. Deltakerne ble bedt om å redegjøre for tidligere oppfølging/behandling ved avkryssing, og ved nærmere spesifisering av hvilken type behandling og tidspunkt for den. Av behandlingstyper var alternativene: logoped, psykolog, McGuire-programmet og annet. Da arbeidet med OASES-A ga oss mulighet til å spørre et større antall voksne som stammet, ble deltakerne i tillegg bedt om å svare på om de kjente til om andre i familien stammet.

Nettskjemaet ble sendt som lenke i epost sammen med informasjon om studien. Når hver deltaker hadde fylt ut skjemaet ble det sendt elektronisk tilbake for videre analysering. Skjemaet tar i sin helhet omtrent 10-15 minutter å fylle ut. Studien ble godkjent som etisk forsvarlig av Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD) før rekrutteringen startet. Deltakerne samtykket ved å huke av i et eget samtykkespørsmål, før de kunne fylle ut informasjon om bakgrunnsvariabler og selve OASES-A-skjemaet. Alle svarene, inkludert bakgrunnsvariabler, ble registrert. Personidentifiserbare opplysninger ble behandlet konfidensielt og anonymisert.

Utvalg

Informasjon om studien og invitasjon til å delta ble formidlet gjennom Facebook-gruppen til Norsk Interesseforening for stamming og løpsk tale, deres medlemsblad (Stamposten), og NIFS sine offisielle hjemmesider. Elektronisk lenke til informasjon om prosjektet og OASES-A-skjemaet ble også distribuert til regionale logopednettverk, som blant annet jobber med personer som stammer. Inklusjonskriterier var at personen stammet og var minimum 18 år. Det var ikke

satt noen eksklusjonskriterier. Totalt 62 personer ble rekruttert, 48 menn og 14 kvinner. Norge har en relativt liten populasjon, både generelt og av personer som stammer, og om en sammenligner de totale populasjonene av personer som stammer i Norge og USA med deltakere fra begge studiene, vil en se en betraktelig høyere prosentdel av deltakere fra den norske populasjonen (se tabell 1). Utvalgets størrelse betraktes derfor som tilfredsstillende.

Tabell 1: Oversikt over hvor mange deltakere som er inkludert i den norske og den amerikanske studien.

	Norge (n=62)	USA (n=173)
Omtrentlig antall personer som stammer (0,7 prosent av populasjonen)	36 400	2 240 000
Hvor mange som stammer som deltok i studien (i prosent)	0,17 %	0,007 %

Utvalget i den norske normeringen viste seg å representere ulike grupper innenfor de bakgrunnsvariablene som ble innhentet i forbindelse med studien. Se tabell 2 for oversikt over demografisk karakteristikkk av deltakerne.

Tabell 2: Demografisk karakteristikkk av deltakerne oppgitt i prosent.

Kjønn	Alder	Bosted	Morsmål
Kvinne: 23 % Mann: 77 %	Gjennomsnitt: 42 år Variasjon: 20-73 år	By: 58 % Ikke by: 42 %	Norsk: 97 % Annet: 3 %
Jobbsituasjon I jobb: 67 % Student: 11 % Pensjonert: 5 % Sykemeldt/ufør: 12 % Annet: 5 %	Utdanningsnivå Mer enn 3 år: 48 % 1-3 år: 26 % Videregående: 19 % Grunnskole: 7 %	Geografisk bosted Østlandet: 63 % Midt-Norge: 15 % Vestlandet: 13 % Nord-Norge: 7 % Sørlandet: 3 %	Mottatt behandling Ja: 85 % Logoped: 84 % Psykolog: 15 % McGuire programmet: 15 % Annet: 10 % Nei: 15 %

Deltakernes alder varierte fra 20-73 år. Gjennomsnittsalderen var 42,08 år, med standardavvik på 14,27. Forholdet mellom menn og kvinner utgjorde 3:1 i dette utvalget, som betyr at det var tre menn for hver kvinne som responderte på spørreskjemaet. Basert på ulike studier varierer fordelingen mellom kjønn avhengig av for eksempel alder i utvalgene. Yairi og Ambrose (2013) har estimert en kjønnsfordeling hos voksne som stammer med en ratio på 4:1, fire menn for hver kvinne. Vi kan derfor anta at tallet 3:1 samsvarer tilstrekkelig med den øvrige populasjonen som stammer.

54,8 prosent av deltakerne svarte bekreftende på at de hadde andre i familien som stammet, 40,3 prosent svarte avkreftende. 4,8 prosent svarte «Vet ikke». Dette samsvarer med tilsvarende studier som viser estimer fra ca. 50 prosent og opptil 70 prosent (Felsenfeld et al., 2000; Yairi & Ambrose, 2013; Bloodstein & Ratner, 2008; Kraft & Yairi, 2011). Samsvaret sees på som interessant for å beskrive utvalget og i en viss grad også for resultatets generaliserbarhet.

Skåring

Resultater på OASES-A skåres etter en Likertskala. Likertskala er en graderingsskala hvor svaret på hvert enkelt utsagn/spørsmål varierer. Skalaen som brukes i forbindelse med skåring av OASES-A varierer fra 1-5. Eksempelvis vil 1 indikere en mindre grad av negativ innvirkning og 5 en betydelig grad. Generelt vil en høyere skår indikere at stammingen har en mer negativ innvirkning på de ulike livsområdene som blir målt. Personen besvarer spørsmål ved å krysse ut det alternativet som på mest presis måte gjenspeiler egen opplevelse av stammingen «nå for tiden». I normeringsarbeidet ble det først utregnet råskårer for svarene, som deretter ble omgjort til skår for innvirkning av stammingen slik Yaruss et al. (2010) foreslår i testmanualen.

Dette innebærer skårutregning som kan gi mer presis informasjon om grad av negativ innvirkning stammingen har for deltakeren. Ved «mild» grad er totalskåren mellom 1,00-1,49, ved «mild-moderat» grad er totalskåren mellom 1,50-2,24, og ved «moderat» grad er den mellom 2,25-2,99. Ved høyere skårer vil 3,00-3,74 utgjøre «moderat-betydelig» grad, og 3,75-5,00 utgjøre «betydelig» grad (Yaruss et al., 2010). Som allerede nevnt, betyr en høy innvirkningsskår at stammingen har en betydelig negativ eller begrensende innvirkning på de livsområder som OASES-A kartlegger.

RESULTATER

Norske normer

De norske skårene for OASES-A viste en gjennomsnittsskår på 2,61 og standardavvik på 0,61 (se tabell 3). Det vil si at gjennomsnittsskåren for deltakerne havnet innenfor «moderat grad» av negativ innvirkning. Totalskåren for utvalget (n=62) varierte fra en minimumsskår på 1,44 og en maksimumsskår på 3,86. Skewness på totalskår var -0,022, som viser at normene er normalfordelte. Kurtosis (-0,86) var negativ, som indikerer en relativt flat fordeling.

Reliabilitet – viste den norske versjonen tilfredsstillende indre konsistens?

Cronbach's alfa (α) er et mål på en tests indre konsistens og indikerer i hvilken grad de ulike hoveddelene samsvarer med hverandre (Friborg, 2010). Statistiske analyser med Statistical Package for the Sosial Sciences 22 (SPSS 22) viste en totalskår for alle hoveddeler av den norske versjonen av OASES-A på 0,90, som tolkes som utmerket/høyt. Korrelasjoner mellom hoveddelene II, III og IV var tilfredsstillende, med verdier som varierte mellom 0,76-0,86. Som nevnt skiller del I: «Generell informasjon» seg fra de andre hoveddelene ettersom denne delen måler aspekter som selvevaluering

Tabell 3: Norske normer for de fire deltestene og for totalskår av OASES-A (n=62)

	Del I: Generell informasjon	Del II: Reaksjoner på stammingen	Del III: Kommunikasjon i daglige situasjoner	Del IV: Livskvalitet	Totalskår
Mean	2,66	2,77	2,66	2,31	2,61
SD	0,52	0,64	0,73	0,82	0,61
Skewness	-0,02	0,14	-0,26	0,49	-0,02
Kurtosis	-0,65	-0,58	-0,59	-0,20	-0,86

av-, kunnskap om- og holdninger til egen stamming, mer enn hvordan stammingen påvirker ulike livssituasjoner. Selv om man kan anta at aspektene som del I måler kan gjenspeile grad av innvirkning stammingen har, korrelerte del I noe lavere med de andre hoveddelene (0,56-0,67).

Oversikt over OASES-A – normer fra ulike land

Som nevnt innledningsvis er OASES-A normert i flere land. I tabell 4 sammenlignes norske normer med tilgjengelige normer fra henholdsvis USA, Australia, Nederland, Sverige, Brasil og Japan. Det har ikke lyktes forfatterne å få innsyn i skårer fra deltestene i den svenske versjonen eller standardavvik for de brasilianske normene.

Som vist i tabell 4 ligger norsk gjennomsnittsskår på 2,61; 'midt på treet' sammenlignet med skårer fra de andre landene.

OASES-A-skårer sett i lys av bakgrunnsvariablene

For å kunne tolke de norske resultatene relatert til utvalget og hvem normeringen vil kunne gjelde for, ble det gjennomført ytterlige statistiske analyser med utgangspunkt i noen av bakgrunnsvariablene.

T-test for uavhengig utvalg avdekket ingen signifikante forskjeller mellom kjønn og gjennomsnittsskåre på

OASES-As deltester eller totalskåre. Tilsvarende studier fra andre land som så langt har blitt gjennomført, og som har benyttet OASES-A som kartleggingsverktøy, har heller ikke funnet noen betydelig forskjell mellom menn og kvinner, basert på OASES-A-skårer (Blumgart et al., 2012; Bragatto et al., 2012; Harbom & Åhs, 2009; Koedoot et al., 2011; Yaruss et al., 2010). Flere studier rapporterer tvert imot at menn og kvinner ofte viser samsvarende vurderinger når de evaluerer sin egen stamming (Craig, Blumgart & Tran, 2009; Blumgart et al., 2012; Yaruss, 2010; Koedoot et al., 2011). I den norske studien ble også enkeltledd i OASES-A analysert. Resultatene viste samsvar mellom kvinner og menn på enkeltleddnivå, med unntak av spørsmålet «Når du tenker på stammingen din, hvor ofte føler du deg...», hvor to enkeltledd skilte seg ut som interessante: Utsagn 21: «..hjelpeløs?», og utsagn 27 «..defensiv?». Her vurderte mennene betydelig mer negativ emosjonell innvirkning enn kvinnene ($p=0,02$ på utsagn 21 og $p=0,03$ på utsagn 27). Den svenske normeringsstudien samsvarte i stor grad med den norske normeringen, med unntak av noen forskjeller på enkeltleddnivå. For eksempel viste menn og kvinners respons på utsagn 46 en forskjell: «Folk burde gjøre alt de kan for å ikke stamme». Her skåret mennene signifikant høyere enn kvinnene i det svenske utvalget ($p=0,04$) (Harbom & Åhs, 2009). Derimot viste tilsvarende utsagn i det norske utvalget ingen signifikant forskjell.

Tabell 4: Norske normer sammenlignet med normer fra USA, Australia, Nederland, Sverige, Brasil og Japan.

	USA n=173 M (SD)	Australia n=200 M (SD)	Nederland n=138 M (SD)	Sverige n=106 M (SD)	Brasil n=18 M (SD)	Japan n=200 M (SD)	Norge n=62 M (SD)
Del I: Generell informasjon	2,67 (0,69)	2,60 (0,61)	2,84 (0,52)	-	2,77 (?)	2,86 (0,56)	2,66 (0,51)
Del II: Reaksjoner på stammingen	2,75 (0,81)	2,91 (0,72)	2,61 (0,63)	-	2,94 (?)	2,97 (0,68)	2,77 (0,63)
Del III: Kommunikasjon i dagligdagse situasjoner	2,66 (0,77)	2,58 (0,69)	2,32 (0,59)	-	2,31 (?)	2,57 (0,72)	2,66 (0,73)
Del IV: Livskvalitet	2,39 (0,89)	2,49 (0,89)	2,00 (0,66)	-	2,54 (?)	2,74 (0,81)	2,31 (0,82)
Totalskåre	2,60 (0,74)	2,66 (0,65)	2,44 (0,52)	2,41 (0,66)	2,77 (?)	2,79 (0,63)	2,61 (0,61)

Deltakerne i studien representerte ulike aldre mellom 20-73 år, med en gjennomsnittsalder på 42,08 år. Gjennomsnittsalderen 42 ble brukt som cut off-punkt ved gjennomføring av t-test for uavhengig utvalg. Det viste ingen signifikant forskjell ($p=0.3$) i totalskår for deltakere som var yngre ($M=2,52$, $SD=0,5$) eller eldre enn 42.08 år ($M=2,69$, $SD=0,67$). Resultatene samsvarer med andre studier som har sammenlignet forskjellige aldersgrupper og OASES-skårer (Blumgart et al., 2012; Carmona J., 2015; Koedoot et al., 2011; Yaruss et al., 2010), selv om eldre deltakere generelt tenderte å skåre noe lavere i negativ innvirkning enn yngre deltakere. Denne tendensen sees også i resultater fra den australske normeringsstudien (Blumgart et al., 2012).

Geografisk bosted ga ingen utslag på forskjell i OASES-A-skårer.

De fleste deltakerne hadde høyere utdanning på høyskole-/universitetsnivå ($n=46$). 16 deltakere hadde utdanningslengde inntil videregående skole. Deltakere med utdanningsnivå inntil videregående skole vurderte stammingen sin mer negativt ($M= 2,86$, $SD= 0,60$) sammenlignet med deltakere som hadde høyere utdanning på høyskole-/universitetsnivå ($M= 2,52$, $SD= 0,60$). Forskjellen var betydelig, men ikke statistisk signifikant ($p=0,06$).

Majoriteten av utvalget var aktive i jobb eller studier ($n=49$). Det var ingen signifikant forskjell mellom skårene til disse deltakerne og deltakerne som ikke var aktive i jobb/studier.

De fleste deltakerne ($n=53$) hadde mottatt en form for behandling for stammingen sin. Sett bort fra type behandling var det ingen tydelige forskjeller i svarene hos deltakere som hadde mottatt behandling og ikke. Mellom deltakere som hadde mottatt psykolog-behandling ($n=9$, $M=3,02$, $SD=0,56$) og de som ikke hadde ($n=53$, $M=2,54$, $SD=0,60$) ble forskjellen i totalskår statistisk signifikant, hvor de som hadde gått til psykolog skåret signifikant høyere ($p=0,03$). Det vil si at de som hadde gått til psykolog opplevde mer negativ innvirkning. Det var ingen betydelig forskjell i skårene til deltakere som hadde mottatt behandling av logoped og ikke.

DISKUSJON

Samsvarer de norske normene med normer fra andre land?

Ved å sammenligne OASES-A skårer på tvers av ulike land kan en se flere tydelige likheter. Totalskår fra samtlige utvalg ligger innenfor tolkningsgruppen «moderat» innvirkningsgrad (2,25-2,99). Som vist i tabell 4 ligger Japan øverst i sammenligningen, med høyeste totalskår ($M=2,79$), tett etterfulgt av Brasil ($M=2,77$). Laveste gjennomsnittsskårer vises i det svenske ($M=2,41$) og det nederlandske ($M=2,44$) utvalget. De norske skårene skiller seg på ingen måte ut i denne sammenligningen, og ligger med gjennomsnitt totalskår på 2,61; midt i mellom det nederlandske og svenske utvalget. En ville kanskje ikke forvente ulikheter mellom svenske og norske skårer i en slik sammenligning. En mulig tolkning kan være at ulikhetene kan skyldes forskjell i utvalg og/eller metode, heller enn faktiske kulturelle forskjeller i forbindelse med stamming. Størst likhet har de norske normene likevel med amerikanske normer, hvor gjennomsnittsskår på del III: «Kommunikasjon i daglige situasjoner» er identisk (2,66), og totalskåren er tilnærmet lik (USA: 2,60, Norge: 2,61). De norske normene vurderes derfor å samsvare med normer fra andre land.

Vurdering av validitet og de norske normenes tolkningsgrunnlag

Flere faktorer har spilt inn i validitetsvurderingen av denne studien. Nettskjemaet var innstilt slik at alle spørsmål måtte fylles ut 100 prosent før det kunne bli sendt inn av deltakerne. Dette hadde en positiv effekt ved at de normative dataene ikke inkluderte mangler i svarskjemaene. Samtidig kan begrensningen ha ført til at enkelte deltakere endte med ikke å levere inn svaret, eller svarte tilfeldig på enkelte enkeltledd, i mangel av passende svaralternativer. Her med tanke på enkeltledd som vurderes mindre aktuelle i norsk kultur, som å bestille mat på «drive thru», som er nevnt i metodekapittelet.

På tross av relativt god respons har den norske normeringen noen begrensninger. Før skjemaet ble klarert for utsending ble det utført prøveutfylling, men ingen pilotrunde hvor personer som stammer fikk mulighet til å dele innspill. En pilotrunde med brukervedvirkning

kunne ha bidratt til en mer kvalitetssikret tilpasning av spørreundersøkelsen. Heller ingen retest ble administrert, slik at ingen test-retest reliabilitet er tilgjengelig for analyse og vurdering av reliabilitet. Rekrutteringen i denne studien skjedde gjennom et kompetansesenter (Statped) og en interesseforening (NIFS), og utvalget kan derfor ses på som selektivt og ikke tilfeldig. Rekrutteringen hadde en snøballeffekt ved at personer som mottok skjemaet sendte det videre til andre. Selektivt utvalg medfører en risiko for at ikke hele populasjonen av personer som stammer er representert i utvalget vårt. For eksempel kan det tenkes at personer med former for skjult stamming, med omfattende negative holdninger til egen stamming eller også det motsatte, med opplevelsen at stamming ikke er problematisk, ikke oppsøker slike nettverk som utvalget er rekruttert fra. Derfor bør resultatene først og fremst generaliseres til populasjonen hvor utvalget er hentet fra (Gall, Gall & Borg, 2007). Studien hadde vært ytterligere styrket med et større utvalg. Med hensyn til tids- og rekrutteringsrammer anses 62 deltakere likevel som tilfredsstillende, spesielt sammenlignet med det amerikanske utvalget basert på populasjonen av personer som stammer.

Hva kan bakgrunnsvariablene fortelle oss?

Den deskriptive informasjon om utvalget viser god spredning i deltakernes bakgrunn. Undergruppene som er brukt i analyser av bakgrunnsvariablene i denne studien er likevel ofte ujevne og små og må derfor tolkes med forsiktighet. Det er heller ikke lagt inn Bonferronijustering på enkeltleddnivå for å kunne justere for om vi ved ren tilfeldighet har funnet statistisk signifikante korrelasjoner. Der hvor analyseresultatene viser tendenser eller statistisk signifikante forskjeller i OASES-skårer, kan det være indikasjon på at enkelte undergrupper opplever mer negativ innvirkning i livet som følge av stammingen enn hva sammenligningsgruppen gjør. Eksempelvis gjelder dette deltakere som er yngre, sykemeldte/uføre eller har lavere utdanning. Også deltakere som hadde mottatt psykologbehandling vurderte stam-

mingen sin mer negativt enn de som ikke hadde mottatt slik hjelp, selv om analyser ikke avslørte liknende forskjeller ved sammenligning av dem som hadde mottatt logopedhjelp og ikke. For klinisk praksis ville det naturligvis være både interessant og nyttig å bruke OASES-A til å måle grad av innvirkning før og etter logopedbehandling, og forfatterne oppfordrer logopeder til å bruke OASES-A aktivt i oppfølging av personer som stammer for å innhente slik informasjon. Implikasjonene som presenteres med utgangspunkt i analyser av undergruppene bør, blant annet på grunn av gruppestørrelsene, bli vurdert som tentative. Likevel kan de foreliggende resultatene bidra med en indikasjon på at opplevelse av negativ innvirkning av stamming varierer i ulike undergrupper. En videre undersøkelse av ulike undergrupper vil være mer meningsfullt å gjennomføre dersom studiene er mer spesifikke og målrettede, samt at studiene i framtiden kan baseres på større utvalg.

OPPSUMMERING

Norske normer for OASES-A viser en gjennomsnittskår på 2,61 og standardavvik på 0,66. Dette samsvarer godt med normer fra andre land, spesielt med OASES-As opprinnelsesland USA. Den norske versjonen av OASES-A viser også utmerket indre konsistens, som tyder på at skjemaet måler det som det var ment å måle. OASES-A vil utvilsomt være et nyttig redskap og et viktig supplement i den logopediske kartleggingen, og et solid og godt måleredskap i den praksisnære forskningen. Nye og mer presise kartleggingsverktøy vil gjøre oss logopeder bedre rustet til å planlegge, gjennomføre og evaluere den faglige hjelpen vi gir til personer som stammer. Samtidig vil de kunne gi personer som stammer bedre mulighet til å vurdere egen stammings tankemessige, emosjonelle og atferdsmessige sider. Dette vil igjen gi oss logopeder et bedre utgangspunkt for å bistå på en helhetlig og god måte, og omfatte flere områder ved stammingen enn det som kun har med selve taleproduksjonen å gjøre. OASES-A vil bli ferdigstilt for bruk i Norge i løpet av 2018/våren 2019.

LITTERATUR

- Balyout, C., & Sønsterud, H. (2017). OASES – et kartleggingsverktøy for personer med stamming. *Norsk Tidsskrift for logopedi*, 63 (4), 26-29.
- Bloodstein, O., & Ratner, N. B. (2008). *A handbook on stuttering* (6. utg.). Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning.
- Blumgart, E., Tran, Y., & Craig, A. (2014). Social support and its association with negative affect in adults who stutter. *Journal of Fluency Disorders*, 40, 83-92. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfludis.2014.02.002>
- Blumgart, E., Tran, Y., Yaruss, J.S., & Craig, A. (2012). Australian normative data for the Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering. *Journal of Fluency Disorders*, 37(2), 83-90.
- Bragatto, E.L., Osborn, E., Yaruss, J.S., Quesal, R., Schiefer A.M. & Chiari B.M. (2012). Brazilian version of the Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering – Adults protocol (OASES-A). *Jornal da Sociedade Brasileira de Fonoaudiologia*. Vol 24. p. 145-51. doi: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S2179-64912012000200010&script=sci_arttext&tlng=pt
- Bricker-Katz, G., Lincoln, M., & Cumming, S. (2013). Stuttering and work life: An interpretative phenomenological analysis. *Journal of Fluency Disorders*, 38(4), 342-355. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfludis.2013.08.001>
- Carmona, J. (2015). European Portuguese cross-cultural adaption and validation of the OASES-A. Conference paper: *International Fluency Association - Embracing our differences sharing perspectives on Stuttering and Cluttering*, At Lisbon, Portugal.
- Craig A., Blumgart, E., Tran Y. (2009). The impact of stuttering on the quality of life in adults who stutter. *Journal of fluency disorders*. 34(2) 61-71.
- Crichton-Smith, I. (2002). Communicating in the real world: Accounts from people who stammer. *Journal of Fluency Disorders*, 27(4), 333-32. doi: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094730X02001614>
- Felsenfeld, S., Kirk, K.M., Zhu, G., Statham, D.J., Neale, M.C. & Martin, N.G. (2000). A study of the genetic and environmental etiology of stuttering in a selected twin sample. *Behavior Genetics*, 30(5), 359-366. doi: <http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1002765620208>
- Friborg, O. (2010). Klassisk tekstteori og utvikling av spørreinstrumenter. I M. Martinussen (Red.), *Kvantitativ forskningsmetodologi i samfunns- og helsefag* (s.15-4). Bergen: Fagbokforlaget.
- Gall, M., Gall, J.P. & Borg, W. (2007). *The nature of Educational Research* (8.utg.). Boston: Pearson.
- Guitar, B. (2014). *Stuttering: An integratet approach to its nature and treatment* (4 utg.). Vermont: Lippincott, William & Wilkins.
- Harbom, A.C., Åhs, M. (2009). *Svensk utprövning av ett bedömningsmaterial inom stamningsområdet: Genomgripande bedömning av talarens upplevelse av stamning (TUS)*. Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik. Huvudämne Logopedi. Karolinska Institutet. Stockholm.
- Klein, J.F., & Hood, S.B. (2004). The imoact of stuttering on employment opportunities and job performance. *Journal of Fluency Disorders*, 29(4), 255-273. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfludis.2004.08.001>
- Koedoot, C., Versteegh, M., & Yaruss, J.S. (2011). Psychometric evaluation of the Dutch translation of the Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering for adults (OASES-A-D). *Journal of Fluency Disorders*, 36(3), 222-230. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfludis.2011.03.002>
- Kraft, S. J., & Yairi, E. (2011). Genetic bases of stuttering: The state of the art, 2011. *Folia Phoniatrica et Logopaedica*, 64(1), 34-47. doi: <http://www.karger.com/Article/FullText/331073>
- Nordbø, B. (2016). *Norsk normering av OASES-A. Et kartleggingsverktøy for voksne som stammer* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo.
- Sakai, N., Aoki-Ogura, J., Mori, K., Chu, S. Y., & Sakata, Y. (2015). Standardization of the Japanese version of the overall assessment of the speaker's experience of stuttering for adults (OASES-A) -A preliminary study with members of Japanese self-help groups. *Japan Journal of Logopedics and Phoniatrics*, 56(1), 1-11.
- WHO. (2016). International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Lastet ned 14.03.2018, fra http://www.who.int/classifications/icf/icf_more/en/
- Yairi, E.H., & Ambrose, N. (2013). Epidemiology of stuttering: 21st century advances. *Journal of Fluency Disorders*, 38(2), 66-87. doi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094730X12001052>
- Yaruss, J.S., & Quesal, R.W., & Coleman, C.E. (2010). *OASES. Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering*. Manual. Pearson Executive Office. Bloomington: Pearson.
- Yaruss, J.S., & Quesal, R.W. (2006). Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering (OASES): Documenting multiple outcomes in stuttering treatment. *Journal of Fluency Disorders*, 31(2), 90-115. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfludis.2006.02.002>
- Yaruss J.S. (2010). Assessing quality of life in stuttering treatment outcomes research. *Journal of fluency disorders*. 35(3) 190-202.

10th European Congress of Speech and Language Therapy

Utsikt over Estoril og Caiscais.

CPLOL arrangerte sin logopedikongress i Estoril i Portugal 10.–12. mai 2018, og feiret 30-årsjubileum samtidig. CPLOL representerer logopedprofesjonen i Europa, og NLL er som kjent medlem av organisasjonen. Kongressen har ambisjoner om å være en arena for å dele og få ny kunnskap om status for yrket vårt, for slik å bedre logopedisk praksis.

Det var mer enn 350 bidrag under årets kongress, fordelt på to dager (den første dagen var det kun sosialt program) – det var med andre ord travle dager, og myyye å velge i hver dag. Kongressen var lagt opp med to Key Note-foredrag hver dag, og under disse foredragene var det ingen parallelle sesjoner. Key-note foredragsholderne var Chris Code, som holdt et foredrag med tittelen *Is Aphasia a language disorder?*, Alexandre Castro Caldas, med foredraget *Language of illiterate subjects*, Margareth Walshe, med foredraget *Charting the Course and Navigating the Evidence: A critical appraisal of evidence based practice in Acquired Neurological Dysphagia*, og til sist James Law med foredraget *Intervention to promote child language*

development: What we do know, what we don't and where we need to be going next. Utenom Key Note-foredragene kunne man velge mellom utallige kortforedrag, workshops eller posterpresentasjoner innenfor alle logopediske fagområder, med undertemaer som språkvansker hos voksne, språkvansker hos barn, stemme, taleflyt, autismespekterforstyrrelser, Parkinson sykdom, hørselsvansker, svelgevansker, ALS, logopedutdanning, språklydsvansker, flerspråklighet og vansker med skriftspråk og orofasiale forstyrrelser. De aller fleste foredragene og presentasjonene ble holdt på engelsk, men fransk var også et akseptert foredragsspråk – og enkelte innlegg ble holdt både på fransk og engelsk.

Med 350 bidrag å velge mellom var det vanskelig ikke å få spennende, individuelt tilpassede dager. Det kunne nok være litt forskjellig kvalitet på fremleggene, men det var mange meget dyktige fagpersoner som delte sin kunnskap, forskning og ideer. Et foredrag som flere av de norske logopedene husker godt var et stemmeforedrag, hvor foredragsholderen la frem sin

forskning om stemmevansker – og antydnet at fonasjon i *sugerør* (uten vann) faktisk kan være mer effektivt enn fonasjon i rør. Keynote-forelesningen til irske Margaret Walshe handlet om dysfagi, der hun blant annet tok opp at fortykket drikke er blitt et foretrukket tiltak ved svelgevansker, men at vi kanskje må tenke mer over konsekvensene dette kan ha, for eksempel mulig dehydrering. Kan det være slik at «Thicker makes you sicker»? utfordret hun oss med.

Noe som var nytt for mange, var at posterne bare ble vist digitalt med fem-minutters presentasjoner av en av forfatterne. Dette gjorde presentasjonene noe hektiske, og det var flere av oss som savnet muligheten til å gå rundt blant posterne og snakke med forfatterne, men det ble plass til mange flere poster, så man kan kanskje si at dybde ble erstattet av bredde.

Norge var godt representert på kongressen, både som deltakere, men og som bidragsytere. Wenche A. Helland, Anne-Lise Rygvold, Signhild Skogdal, Anne Tove Thorsen og Turid Helland var blant dem som sto på plakaten, enten for å holde foredrag, presentere en poster eller som moderatorer.

Utover faglig påfyll ga konferansen gode muligheter til nettverksbygging og dermed innblikk i hvordan logopedyrket utøves andre steder og hvordan logoped-utdanningene er lagt opp. Av programfestede aktiviteter med et mer sosialt enn faglig fokus ble

velkomst og resepsjon holdt på *Casa das Histórias Paula Rego/Paula Rego House of Stories* i Caiscais den første dagen. Presidenten i CPLOL, Michèle Kaufmann-Meyer, ønsket velkommen til årets kongress (på både engelsk og fransk), det var muligheter til en omvisning på museet, samt gode muligheter til å snakke med både gamle og nye bekjentskaper i den flotte hagen. Videre ble det arrangert konferansemiddag i *The Palácio Estoril Hotel*: et flott hotell som ble bygget i 1930 (og hvor deler av James Bond-filmen *I hennes majestets hemmelige tjeneste* skal ha blitt spilt inn).

Selv om temperaturen, uvanlig nok, kanskje var litt lavere enn i Norge, kan det også nevnes at Estoril var et flott sted for å arrangere en logopedikongress. Byen var ganske liten og lett å bli kjent i, den lå like ved havet, og noen få togstopp fra sjarmerende Caiscais.

Den ellevte europeiske logopedikongressen holdes i 2021 og vi håper at enda flere norske logopeder har lyst og mulighet til å være med for å dele kunnskap og erfaringer med våre europeiske kollegaer. Kanskje kan vi også oppmuntre NLLs studentmedlemmer til å ta turen: konferansen kan gi fantastiske muligheter til å bli oppdatert på hva som er kunnskapsfronten innen europeisk logopedi, i tillegg til hyggelig samvær med kollegaer fra hele Europa. Det er mulig å lese mer om kongressen på CPLOLs hjemmesider: <http://www.cplolcongress2018.eu/en>

Redaksjonen

Redaksjonen. Fra venstre: Julie, Ingvild, Jannicke V og Jannicke K.

Norsk logopedlags sommerkonferanse og landsmøte 2018

Norsk logopedi 70 år

Styret i full sving under landsmøtet.

Per Kristian Foss åpner sommerkonferansen.

Det var Oslo logopedlags tur til å arrangere sommerkonferansen og landsmøtet denne gangen, i tett samarbeid med fagutvalget og styret. Konferansen ble holdt 7.–9. juni på Fornebu, rett utenfor Oslos grenser, i fint sommervær, til og med med mulighet for et bad i Oslofjorden for noen av deltagerne. Konferansen ble åpnet av Per Kristian Foss, tidligere statsråd og stortingspolitiker. Han fortalte om sine erfaringer med å få dysartri og logopedhjelp etter et hjerneslag. Jon Niklas Rønning sto for den musikalske åpningen, og framførte blant annet en sang skrevet for anledningen, der han hyllet noen utvalgte navn i logopedmiljøet, men også sanger han laget på sparket om noen av tilhørerne. Konferanseprogrammet dekket temaer knyttet til stamming, afasi, stemme og språk, i tillegg til mer overordnede temaer som logopediens utvikling i Norge, utviklingen av leseforståelse i et nordisk perspektiv og språkendringer ved normal aldring. Vi vil i det videre referere kort fra noen utvalgte foredrag.

Det første innlegget ble holdt av Anne-Lise Rygvold, som tok for seg utviklingen av språkvanskefeltet og utviklingen av logopedutdanningen i løpet av hennes karriere.

Hartmut Zückner fra Uniklinik RWTH Aachen foreleste om *Intensive Modification Stuttering (IMS)*. Metoden er basert på Van Riper, med elementer fra både kognitiv terapi (CBT) og aksept- og forpliktelsesterapi (ACT). IMS er et strukturert evidensbasert 4-trinnsprogram som er mye brukt i Tyskland og består av 1) Identifisering, 2) Desensitivisering, 3) Modifikasjon og 4) Stabilisering. Zückner oppsummerte resultater av behandlingsopplegget i fire punkter: Økt taleflyt, nedgang i negative følelser til tale, økning i positive holdninger til kommunikasjon og færre unngåelser av talesituasjoner.

Fredag var det parallelle sesjoner, der man måtte velge seg to av tre mulige foredrag. Ett av dem ble holdt av Hilda Sønsterud som snakket om individuell stammebehandling – hvorfor og hvordan? Hun belyste hvordan stammebehandling kan treffe den enkelte person ulikt og at det er logopediens kunst å finne riktig framgangsmåte. Vi må tørre å prøve ut og feile, og logopeden må være sann, da kommer en lengst. De andre som hadde parallellforedrag var Loraine Obler som snakket om primær progressiv afasi og Jenny Iwarsson som snakket om prinsipper for arbeid med stemmevansker.

Lørdag foreleste Maggie Snowling om *Developmental Language Disorders* (DLD), den nye betegnelsen for det vi tidligere kalte spesifikke språkvansker. Hun startet med å diskutere fordeler og ulemper med diagnoser, og det som kan beskrives som en slags «spenning» mellom forskning og praksis: Blant annet pekte hun på at det ikke er et tydelig skille (eller «cut-off») mellom hva som vurderes som en vanske og hva som vurderes som «typisk», og at symptomer endrer seg, men at en «merkelapp» (eller diagnoser) ofte blir værende. Samtidig fremhevet hun fordelene som diagnoser kan gi: Her trakk hun blant annet fram behovet for å ha en anerkjent «merkelapp» på språkvansker for å kunne få forskningsmidler til å videreutvikle kunnskapen om barn med språkvansker, for å unngå misforståelser og stigmatisering, å sikre støtte til hjelpemidler, samt sikre riktig hjelp for de barna som har betydelige utfordringer knyttet til muntlig eller skriftlig språk. Den nye betegnelsen beveger seg i retning av en multifaktoriell forklaringsmodell, og hun viste til en youtube-video, der hun forklarer hvordan en gruppe eksperter gikk sammen og kom fram til denne felles betegnelsen (søk i

youtube på «Developmental Language Disorder (DLD): The Consensus Explained»). Snowling avsluttet med å minne om at språkvansker ikke er en homogen vanske, og at også den nye betegnelsen vil ha svakheter, men at det å nå enighet om begrepsbruk og hva DLD omfatter er første skritt på veien til å øke kunnskapen om språkvansker generelt, forbedre tilbudet som gis til barn med språkvansker og videreutvikle kunnskapen på området gjennom forskning.

Landsmøtet ble i år avholdt på fredag, og det var satt av fem og en halv time. Ordstyrerne og styret avviklet landsmøtet trygt og effektivt. Det gamle styret ble takket av og det nye ble ønsket velkommen av landsmøtet. Det nye styret er presentert i Nytt fra styret. I tillegg ble det valgt tillitsvalgte til ulike utvalg og råd. Det ble også utnevnt to æresmedlemmer denne gangen, de er nærmere omtalt et annet sted i bladet.

Redaksjonen

Foto: Helmine Bratfoss og Jannicke Vøyne

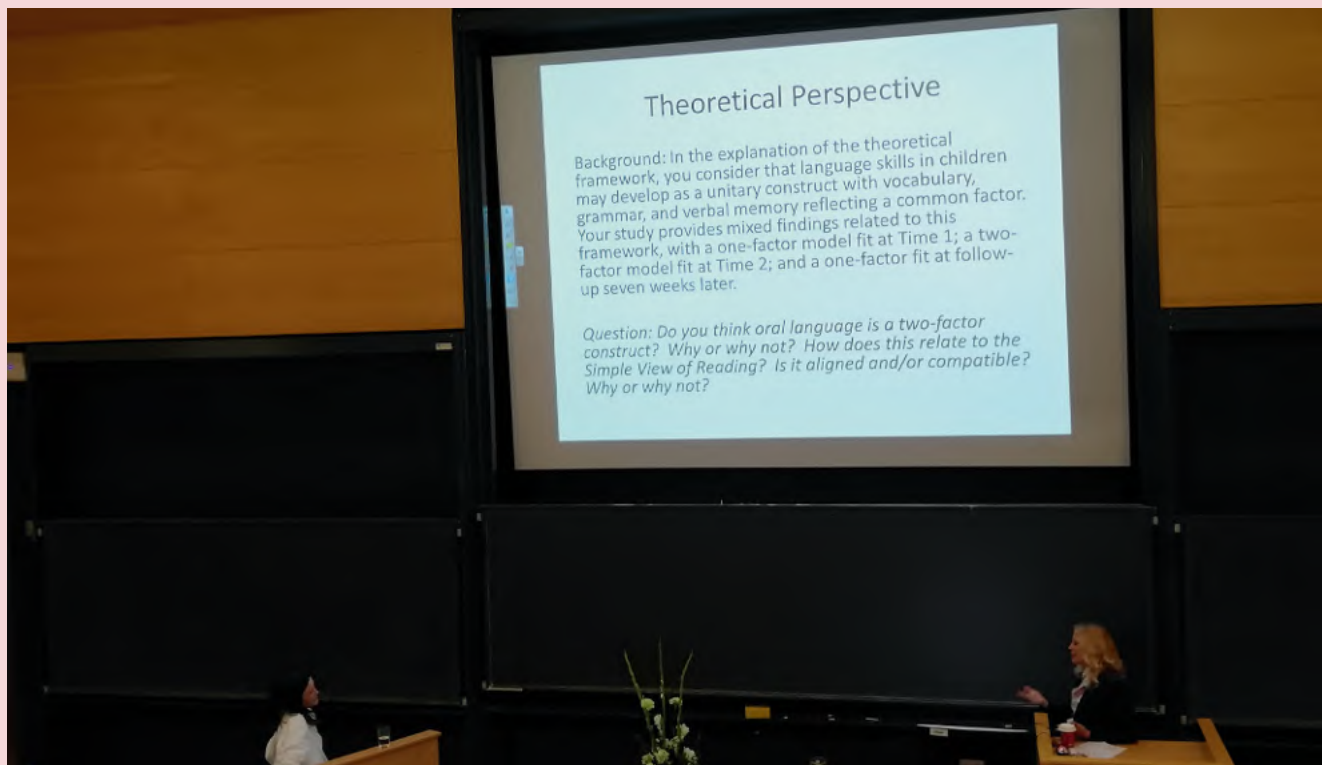

Fagutvalgets leder Monica Norvik sammen med Maggie Snowling

Arrangementskomiteen fra Oslo logopedlag ble takket under festmiddagen.

DISPUTAS KRISTIN ROGDE

Logoped og Master Kristin Rogde disputerte for graden ph.d. fredag 31. august 2018 på Institutt for pedagogikk (IPED) ved Universitetet i Oslo.

Tittelen på avhandlingen er *Improving children's linguistic comprehension skills. A systematic review and a randomized controlled trial*. Avhandlingen er artikkelbasert og består av tre artikler og en kappe som binder artiklene sammen. Professor Arne Lervåg, UiO har vært veileder.

Avhandlingen vil bli tilgjengelig på www.duo.uio.no

Komiteen som bedømte avhandlingen og prøveforelesningen bestod av *Professor Robert Savage*, Institute of Education, University College London, *Associate Professor Carla Wood*, College of Communication & Information, Florida State University og komiteens koordinator *Professor Helge Ivar Strømsø*, Institutt for pedagogikk, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

Prøveforelesning og disputas ble ledet av professor Ola Erstad, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo. Det oppgitte emne for prøveforelesningen var: With a critical eye on theory, discuss which linguistic environments that might optimal support language development among children in preschool and primary school.

Rogde startet med å takke for et interessant og viktig emne for prøveforelesningen da forskning viser at det er en sammenheng mellom gode språklige evner og akademisk suksess. Følgelig kan språkvansker få store konsekvenser. Språkvansker er også en ganske vanlig vanske; statistisk sett er det to elever i hver klasse på barnetrinnet som opplever språkvansker. Det er også slik at språkvansker er relativt stabile, slik at barn som i tidlige år har de laveste språkferdighetene, ikke tar igjen sine jevnaldrende med tiden. Imidlertid ser vanskene ut til å være mindre stabile de første årene av livet.

Rogde gikk deretter videre til å snakke om årsaker til at noen strever med språk og andre ikke. Dette kan skyldes

både gener og miljø. Foreldre til barn med språkvansker har ofte språkvansker selv, og disse barna kan derfor tenkes å vokse opp i hjem med mindre språkstimulering enn andre. Dette gjør at det er vanskelig å vite hva som skyldes gener og hva som skyldes miljø, og det er heller ikke gitt at det er effektivt å rette tiltakene mot foreldrene. Utdanningssystemet spiller imidlertid en viktig rolle.

Rogde refererte til egen og andres forskning som viser at både kvaliteten i samtaler i førskolen og måten vi leser for barn er viktig. Optimal støtte omfatter muligheter til å lære via utvidede samtaler og kognitivt krevende diskusjoner. Hun viste videre til viktigheten av små grupper i arbeid med språkstimulering, da det øker barnas språklige aktivitet og gjør det enklere for læreren å støtte hver enkelt. Imidlertid har effekten av språkstimulering en tendens til å minske over tid, slik at eksplisitt systematisk instruksjon over tid er avgjørende.

Rogde konkluderte med at det å forbedre barns språkferdigheter er en utfordrende og tidkrevende, men ikke umulig, oppgave.

Førsteopponent professor Robert Savage ga først en oppsummering av avhandlingens tre artikler: en systematisk Campbell-review om hvilken effekt intervensjon rettet mot språkforståelse har på generell leseforståelse og språkforståelse, en metaanalyse som undersøker effekten på lærte ord og generelt vokabular og en RCT-studie om forbedring av generelle språkferdigheter hos barn med norsk som andrespråk (RCT = randomized controlled trial).

Etter oppsummeringen hadde førsteopponenten en svært grundig utspørring knyttet til både teorigrunnlag og metode, blant annet om inklusjonskriterier for review-artikkelen og om det var snøballeffekter i litteratursøket.

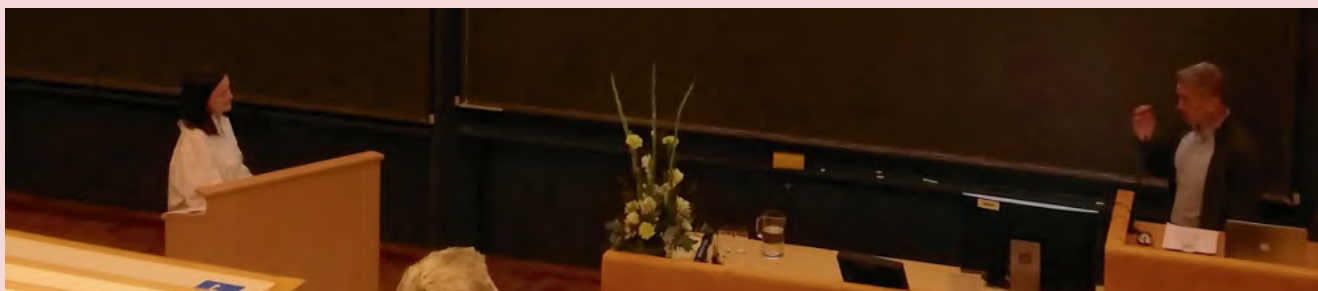
Deretter ble kandidaten spurt om hvorfor studier om arbeidsminne ble utelatt, siden arbeidsminne er nært knyttet til språk, og noen hevder at lytteforståelse egentlig er et mål på arbeidsminne. Det ble også stilt spørsmålstegn ved om review-artikkelen virkelig undersøker den sammensatte gruppen av elever i dagens klasserom da barn med autisme og andre utviklingsforstyrrelser ikke er inkludert, og om kandidaten trodde at en review av hva som fungerer for dem ville ha kommet frem til andre funn. Rogde besvarte spørsmålene på en svært overbevisende måte og viste at hun var trygg på arbeidet.

Andreopponenten spurte blant annet om det alltid er en ulempe å være andrespråkselev og om hvilke faktorer som kan være moderatorer for generelle språkferdigheter hos andrespråkselever. Andreopponenten gikk deretter over til noen metodiske spørsmål og roste kandidaten for å ha undersøkt implementeringspålitelighet, altså om lærerne fulgte opplegget til punkt og prikke, og spurte også om hvilke faktorer som er viktige for å sikre slik pålitelighet samt å hindre at lærerne blir utbrente mot slutten av prosjektet.

Videre spurte hun om hvordan man kan sikre passe dosering av intervensjonen, altså hvor mye den omfatter og hvor ofte skal det jobbes med intervensjonen. Til slutt ble kandidaten spurt om hva hun eventuelt ville gjort annerledes dersom hun fikk skalere opp intervensjonsstudien og hvorfor. Kandidaten taklet også andreopponentens utspørring med glans.

Vi gratulerer Kristin Rogde med doktorgraden!

Anette Andresen

Eresmedlem Trine-Lise Dahl

Tale ved utnevnelsen 8. juni 2018 på landsmøtet ved NLLs 70 års jubileum

Etter mer enn 45 års medlemskap i Norsk Logopedlag har kandidaten definitivt gjort en særlig innsats for laget. Mange år som

- markant leder av regionalt logopedlag
- leder og medlem av flere av lagets utvalg
- styremedlem med ulike oppgaver sentralt
- og, ikke minst, som kraftfull og uredde styreleder av NLL

I mange år representerte vedkommende logopedlaget i det internasjonale logopedsamarbeidet i CPLOL.

Hun – for det *er* en hun – er anerkjent som en dyktig leder. Vi mange som har hatt gleden av å jobbe med henne vil blant annet kjenne igjen følgende særtrekk:

- initiativrik, tydelig og kommunikativ
- nytenkende, nysgjerrig og med stor grad av åpenhet for nye erfaringer
- grundig og med høy måloppnåelse
- støttende, imøtekommende og inkluderende

Sist, men ikke minst, har hun virket i en organisasjonskultur hvor hun trivdes godt, og har gjort andre rundt seg gode. I hennes lederår ble Norsk Logopedlag solidifisert som organisasjon.

Hun fikk orden i en skranten økonomi, og faste rutiner for økonomistyring ble innført styrearbeidet. Hun ble også den lederen som avviklet Bredtvet som møteplass. Kanskje var slitte skumgummimadrasser på Brunstua en medvirkende årsak? Styremøtene skulle nå i stor grad foregå hos regionale logopedlag. Ved slike anledninger ble det arrangert medlemsmøter med innslag av kurs ved styremedlemmer. Alle landets logopedlag ble således besøkt. Hun ville ha samordning av logopediutdanningene. I en periode fikk vi utdanning av logopeder ved en rekke regionale høyskoler, og kandidaten tok initiativ til felles møte for diskusjon om samordning og kvalitetsheving.

På det meste var det i hennes lederår nærmere 1700 medlemmer i Norsk Logopedlag. Den store økningen i medlemsmassen førte med seg utrolig mange henvendelser av fagorganisatorisk karakter som hun også tok seg av. Det må også sies at hennes lederegenskaper skapte konstruktiv ro rundt brytningene mellom offentlig og privat logopedi. Det var også i denne perioden utvalg for privat praksis ble etablert.

I hennes ledertid ble det besluttet at alle fylker skulle få arrangere landsmøte. Med ett unntak ble dette målet nådd: Nord-Trøndelag fikk aldri arrangere landsmøte i Norsk Logopedlag. Nå er det fylket historie.

Kandidaten har alltid ivret for kvalitet i logopedutdannelsen. Selv har hun gjennom utdanning og kurs bidratt godt til dette. Da det ble aktuelt med utdanning av logopeder ved NTNU, var det selvsagt at hun fant sin plass i dette arbeidet. Og – kandidaten er selvsagt fremdeles aktiv i Utdanningsgruppen.

Avslutningsvis må det nevnes at hun også er medlem i historiegruppen, og må sies å være spesielt kvalifisert også for dette arbeidet.

Det er med stor takknemlighet og glede styret i Norsk Logopedlag utnevner Trine Lise Dahl til æresmedlem i Norsk Logopedlag.

Trine Lise Dahl på vei opp for å motta æresmedlemsskap til stående applaus

Æresmedlem Anne-Lise Rygvold

Tale ved utnevnelsen 8. juni 2018 på landsmøtet ved NLLs 70 års jubileum

Vårt neste æresmedlem ble utdannet logoped i 1973. Da hadde hun allerede jobbet som spesialpedagog og leselærer ved flere skoler i Bærum, etter at hun fullførte sin allmennlærerutdanning og påfølgende spesiallærerutdanning.

Som nyutdannet logoped reiste hun til Kvæfjord i Troms fylke og fikk seg jobb ved Trastad skole ved *Nord-Norges sentralinstitusjon for åndssvake*. Her jobbet hun i ett år, før hun begynte å jobbe som logoped ved Pedagogisk-psykologisk distriktssenter for Sør-Troms, hvor hun hadde hovedansvar for barn i førskolealder i flere kommuner. I 1979 ble hun ansatt som høgscolelektor ved Statens spesiallærerhøgskole – hvor hun i fem år faktisk var leder av høgskolens TV-avdeling. Det er kanskje ikke alle som vet at denne personen har en utdanning som TV-producer fra Dramatiska Institutet i Stockholm?

På midten av 80-tallet gikk Johan Hovden av som leder for logopedistudiet, og siden da har hun fungert som faglig koordinator for studieretning logopedi – først på Statens spesiallærerhøgskole og siden på Institutt for spesialpedagogikk – i så å si alle år, fram til hun gikk av i 2017. Det vil altså si at hun har utdannet en overvekt av alle oss logopeder i Norge i dag!

Hovedvekten av forskningen hennes er knyttet til språk- og leseutvikling hos utenlandsadopterte barn, men hennes faglige interesser spenner vidt. Hun har blant annet vært viktig for hvordan vi forstår språkvansker her i Norge og dette har vært gjenspeilet i undervisningen hennes. Hun har også bidratt med oversettelse og tilpasning av flere sentrale språktester, som TROG, BPVS og nå senest CELEF, som vi logopeder bruker i vårt daglige virke.

På ISP har hun kjempet for å holde den logopediske fane høyt, for at utdanningen skal være forskningsmessig oppdatert og samtidig tett knyttet til praksis. I tillegg har hun stått i bresjen for at det logopediske fagfeltet skal opprettholde internasjonal standard, i henhold til CPLOLs retningslinjer. Vervet i CPLOL hadde hun i mange år, og hun har gjort en solid innsats for logopedutdanningen i Europa gjennom sitt arbeid i utdanningsgruppen.

Vi har ikke klart å finne ut av akkurat når hun ble medlem av Norsk Logopedlag fordi medlemsregisteret vårt ikke går lengre tilbake enn 1993. Men vi vet hun var medlem før det, hun satt nemlig i redaksjonen fra 1990–1994 og hun ble leder av Fagutvalget samme år, altså i 1994. Hun har altså sittet i Fagutvalget i 24 år(!), og vært leder i 22 av disse årene.

Vårt æresmedlem har vært en ildsjel, en inspirator, og en hardt arbeidende medspiller og mentor i sitt arbeid for logopedi i Norge og for Norsk Logopedlag. Hun har vært særlig opptatt av at viktigheten av at logopeder i Norge skal holde seg faglig oppdatert etter endt utdanning og hun har vært svært sentral i utviklingen av Lagets konferanser, og er fremdeles en nøkkelperson i Fagutvalgets arbeid. Hun har en fantastisk evne til å knytte kontakter og til å få internasjonale «kanoner» hit, til vårt lille land.

Oppsummert ser vi at hun, gjennom sitt engasjerte og utrettelige arbeid, har bidratt til utviklingen av faget logopedi, især på nasjonalt, men også på europeisk nivå, gjennom CPLOL. Genuin og ektefølt omsorg for personer med språk-, lese- og skrivevansker, for studenter og for selve Faget, har vært en rød tråd i hennes yrkesaktive liv, helt siden hun var ferdig utdannet logoped i 1973. Gjennom sin innsikt og sin særegne evne til å se og handle, særlig i møte med studenter, har Anne-Lise Rygvold satt varige spor etter seg i norsk logopedi.

Anne-Lise Rygvold takker for sitt æresmedlemsskap

Sett av 14.–16. MARS 2019

NLLs Vinterkonferanse i Oslo

Sentrale fagpersoner fra inn- og utland vil forelese. Fullstendig program og informasjon om påmelding kommer i desembernummeret av Norsk Tidsskrift for Logopedi. Vi vil som vanlig være i Oslo sentrum og anbefaler folk å bestille hotellrom allerede i dag!

Spørsmål vedrørende kurset kan rettes til:

Monica Norvik
Statped sørøst
Tlf: 917 21 595
monica.knoph@statped.no

Anne-Lise Rygvold
Institutt for spesialpedagogikk, UiO
Tlf: 993 54 490
a.l.rygvold@isp.uio.no

Stian Valand
Statped sørøst
valand@gmail.com

Velkommen til Høstkurs i Hordaland og Sogn og Fjordane Logopedlag

Dato: Fredag 26. oktober

Tid: kl. 09:00-15:00

Sted: Litteraturhuset i Bergen

Eksekutive funksjoners innvirkning på språk, læring og sosial fungering

Sonja Christie, nevropsykolog ved Statped vest, gir oss innsikt i forholdet mellom eksekutive funksjoner og språkvansker, og hvordan en kan ha en helhetlig tilnærming i utredning av barn med vansker.

Brukerperspektivet i møte med hjelpeapparatet

Olaug Nilssen forteller om sine erfaringer som mor til en gutt med autisme, og møtet med hjelpeapparatet.

Velkommen!

Påmelding til: pamelding.hsf.log@gmail.com

Valg av betalingsmåte må fremgå av påmeldingen. Du kan betale direkte til kontonummer 1503.18.84400 eller få tilsendt faktura på e-post. Fakturaadresse og ressursnummer må oppgis. Betalingen må merkes med navn.

Påmeldingsfrist: 1. oktober 2018.

NB! Påmeldingen er bindende, kursavgift refunderes ikke.

Medlemmer NLL: 1200,-
Studenter NLL: 800,-
Andre: 1500,-

Lunsj er inkludert i kursavgiften.

Som logopedisk tips vil vi også denne gang presentere en blogg. Bloggen skrives av Hilde Bjarkøy, som er førskolelærer og spesialpedagog. Hun beskriver at hun ønsker å bruke bloggen som en idébank for seg selv og andre som ønsker tips om språkutvikling og aktiviteter som kan fremme språk og kommunikasjon hos barn. Blogginlegget ble publisert den 6. september og er det siste som ble publisert på bloggen. Innlegget publiseres med tillatelse fra forfatteren.

Nettadressen er: <https://sprakhjerte.com>

Språkhjerte

idébank for alle med hjerte for språk og kommunikasjon *Pang-spillet gjettelek*

Jeg har tidligere tipset om et morsomt spill der barna øver på ord og uttale ved å trekke pinner med små bilder på. Nå har jeg laget en versjon som heter Pang-spillet gjettelek. Her får barna øve på å forklare et ord, og de andre som er med å spille skal forsøke å gjette det ordet som blir forklart.

Det å kunne fortelle om noe kan ofte gi en pekepinn på hvor godt ordforråd, og hvor godt utviklede begreper, barnet har. Det å beskrive en ting/gjenstand sier ofte noe om barnets begrepsutvikling. Det er en del barn som kan benevne mange ord, men som strever med å knytte mening til ordene. For å skape mening til ordene de lærer kan man jobbe med alle assosiasjoner barnet har til ulike ord, og en måte å gjøre det på er å øve på å forklare ord, og fortelle om et ord og alle assosiasjoner barnet har til ordet. Det er for eksempel forskjell på om barnet kan si ordet «påske», og om barnet har en godt utviklet forståelse for hva begrepet «påske» betyr og inneholder (for eksempel at påske betyr Jesus, påskekylling, påskeegg, påskehare, appelsin, sol, skitur, hyttetur, påskeferie osv.).

Slik spiller vi Pang-spillet gjettelek, der vi forklarer ord:

- Først festes små bilder på tuppen av ispinnene (ispinner/tungespattel fås kjøpt billig på apotek).
- Pinnene puttes i en kopp, boks, eller lignende, med bildet siden ned. Nå kan ingen se hvilke bilder som er på pinnene.
- Et par «Pang»-bilder festes på pinner og legges i koppen.
- Så trekker vi pinner etter tur.

- Den som trekker en pinne skal ikke si navnet på ordet/bildet, for eksempel «hund», men skal i stedet prøve å forklare ordet med så mange ord som mulig. For eksempel: «Det er et dyr, den kan ha korte eller lange ører, den har hale, den kan gå tur, den må ha halsbånd, den må til dyrlegen når den er syk, den kan logre med halen...» osv.
- De andre barna skal forsøke å gjette hvilket ord/bilde barnet forteller om. Den som gjetter riktig får pinnen med ordet/bildet.
- Flere barn kan være med å spille, og det er gøy å samle flere og flere pinner... helt til det sier «PANG!» Hvis du får et av Pang-bildene, ja da mister du alle pinnene/bildene du har samlet. Det blir skikkelig spennende, du vet aldri når «PANG» kommer.

Lykke til!

Språktrening er gøy!

INTERVJU MED LOGOPED ELAINA KEFALIANOS, UNIVERSITY OF MELBOURNE

AV MELANIE KIRMNESS

22.10. markeres den internasjonale stammedagen (The international stuttering awareness day). I den anledningen har vi gleden å presentere et kort intervju med stammeekspert og logoped Dr. Elaina Kefalianos fra Universitet i Melbourne, Australia.

Melanie: Hva førte deg til Norge?

Elaina: Flotte mennesker (ler). Jeg har i løpet av de fire siste årene samarbeidet med logopedene Kari-Anne B. Næss og Linn Guttormsen om å skrive artikler. Under et av deres arbeidsbesøk i Melbourne oppstod ideen om et felles forskningsprosjekt, som etter intens jobbing resulterte i en søknad til Norges Forskningsråd – som bevilget midler til prosjektet «The Effective Stuttering Treatment» (EST) i 2016! Ved siden av Kari-Anne som prosjektleder er jeg nestleder og har en 40 prosent stilling i prosjektet. Prosjektet startet offisielt høsten 2017. Fokus for EST-prosjektet er å etablere hva som er den beste tilnærmingsmåten når det gjelder barnehagebarn som stammer. Jeg har gleden av å være i Oslo nå i tre måneder til midten av november, hvor vi skal jobbe med en Cochrane review (en systematisk litteraturgjennomgang, Red. anm.) og forberede en randomisert kontrollert behandlingsstudie med planlagt oppstart våren 2019.

Melanie: Kan du fortelle litt mer om din forskningsbakgrunn og kliniske erfaring?

Elaina: Min avhandling og doktorgrad ble godkjent i 2013. Avhandlingen var en del av en større studie, den såkalte Early Language in Victoria Stuttering Study, en longitudinell, prospektiv undersøkelse av barn som stammer. Utvalget baserer seg på en samfunnskohort av australske barn. Cirka 1600 barn ble rekruttert da de var to år. Av disse begynte 181 å stamme mens de var i alderen to til fire år. Det tilsvarer en forekomst på 11 prosent. I min avhandling undersøkte jeg sammenhengen mellom temperament, angst og stamming og fulgte barna fra to- til sjuårsalderen. Hovedfunnene kan sammenfattes som følger: 1) Barn som stammet hadde tilsvarende temperament som barn som ikke stammet, 2) barn som stammet hadde ikke større risiko for å krysse terskelen for å utvikle angstforstyrrelser, og 3) spesifikke analyser av undergrupper indikerte at faktorene «bevissthet om stamming» og «alvorlighetsgraden av stamming» ikke økte sannsynligheten for at barn utviklet angstsymptomer.

I 2014 startet jeg en klinikk for barn som stammer ved Murdoch Children's Research Institute. I 2016 ble den flyttet

Elaina Kefalianos,
Logoped, forsker og
undervisningsansvarlig
for logopedi ved Universitetet i
Melbourne, Australia.

til Universitetet i Melbourne, hvor den nå også fungerer som studentklinikk.

For tiden holder vi på med å opprette den første internasjonale avdelingen av The Stuttering Association for Young People (SAY), en non-profit organisasjon for barn og unge i alderen 8-18 år som stammer. SAY fokuserer på å lage støttende miljøer hvor man benytter kreative, kunstneriske programmer for å utvikle positive kommunikasjonsmønstre hos disse barn og unge. Barna får være sammen med eldre mentorer som stammer, kunststudenter eller logopedistudenter hvor de for eksempel kan øve på en sang eller skuespill som fremføres for foreldre og venner ved slutten av programmet. SAY er opprinnelig New York-basert, og jeg og samarbeidspartneren min er stolte av å starte opp den første australske gruppen. Dette er samtidig den første støttegruppen for denne aldersgruppen i Australia. Støttegruppen ses på som et tillegg til logopedisk behandling, fordi logopedene dekker den språklige delen, mens gruppen støtter den psyko-sosiale delen i stammebehandlingen med mottoet «Every voice matters».

Melanie: Kan du fortelle litt om dine arbeidsoppgaver?

Elaina: Jeg har ganske ulike roller og arbeidsoppgaver. Jeg er emneansvarlig for masterprogrammet i logopedi ved Universitetet i Melbourne. Dette omfatter alle undervisningsoppgaver, mens emneansvaret for praksis utføres av en annen person. Jeg er også leder for avdelingen som kalles «Developmental Stuttering for the Neuroscience of Speech Research Unit». Videre er jeg assosiert medlem ved Murdoch Children's Research Institute og deler lederansvar for interessegruppen for stamming i regionen Victoria. I den australske logopedforeningen er jeg sekretær for regionslaget i Victoria.

Melanie: Hvordan ser din hverdag ut?

Elaina: Den er veldig hektisk. Vi jobber cirka ni timer, fra 9.00–18.00 på universitetet, og gjerne noe ekstra forberedelser på kveldene. På dagtid har jeg møter med medlemmene i undervisningsteamet, samarbeider med andre forskere, deltar i komitearbeid, for eksempel i etisk komite, og har selvfølgelig mye kontakt med studenter gjennom forelesinger, veiledning og så videre. I perioder uten møter blir det mange administrative oppgaver knyttet til undervisning, skriving av forskningsartikler og forskningssøknader.

Nå for tiden er jeg jo tilknyttet EST-prosjektet ved Universitetet i Oslo, hvor jeg har en 40 prosent prosjektstilling i fire år fremover – mine såkalte «Norge-dager» på jobben.

Melanie: Hvordan er logopedistudiet bygget opp hos dere i Melbourne?

Elaina: Vi har ingen egen bachelor i logopedi, så studentene som tar mastergrad i logopedi har en 3-årig bachelorgrad innen helsevitenskap, utdanning eller lingvistik/fonetikk. Masterutdanningen er på to år, og vi har cirka 60 studenter på hvert årskull. Første semester på masteren omhandler anatomi, fysiologi, generell bakgrunn, kartlegging, rådgiving og klinisk-praktiske ferdigheter. I andre semester begynner man å se på ulike type språk- og kommunikasjonsvansker. Stammer og taleflytvansker tas først inn i tredje semester med et omfang på 24 timer forelesing, i tillegg til andre komplekse tema, som for eksempel autisme.

Melanie: Det er nokså likt som vi har det i Oslo, hvor studentene får rundt 20 timer om taleflytvansker, samt noen seminarer og PBL.

Elaina: Studentene i andre året jobber også med sin masteroppgave, som er forskningsbasert.

Melanie: Hvordan er det med praksis hos dere?

Elaina: I løpet av det siste året på mastergraden har studentene 16 uker med praksis hvor de får erfaringer med å behandle voksne og barn på tvers av de ulike praksisområdene. I tillegg til dette har de også PBL. Stammebehandlingen i Australia foregår ofte ukentlig, avhengig av hvilke behandlingsprogram vi anvender og klinikken er åpen hele året. Praksis innenfor taleflytfeltet innebærer at studentene fordeles i praksisblokker, hvor de jobber i klinikken en til to dager ukentlig med personer som stammer i alle aldersgrupper. Studentene gjennomfører hele behandlingsopplegget, fra kartlegging til oppsummering, under veiledning.

Melanie: Stammedagen er jo internasjonal. Hva gjør dere på en slik markering?

Elaina: Hva våre studenter gjør? På universitetet vårt i Melbourne arrangeres det et nettboll-match (et typisk australsk ballspill som ligner på basketball, men med flere begrensninger) mellom andreårs masterstudenter og ansatte for å samle inn penger. Pengene doneres til den australske Speak Easy foreningen, som er en støttegruppe for voksne som stammer.

Melanie: Har du noen avsluttende kommentarer?

Elaina: Jeg gleder meg stort over det potensialet som ligger i EST-prosjektet og hvilken forskjell resultatene forhåpentligvis kan gjøre for det norske praksisfeltet for barn som stammer. Takk til Kari-Anne og Norges Forskningsråd for muligheten til å kunne være på et utvidet forskeropphold i Oslo som del av prosjektet, og ikke minst for den varme velkomsten i hele EST-teamet.

Hvis du har lyst å møte meg og bli kjent med mitt arbeid, så arrangeres det et seminar ved Universitetet i Oslo tirsdag 13. november.

Melanie: Takk for samtalen!

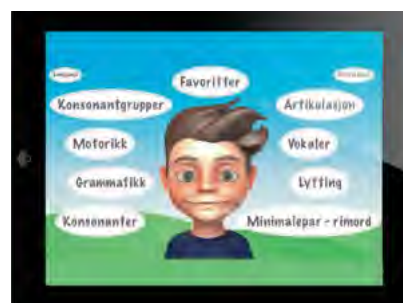
Hils på Bo – logopedmaterial samlet i en app

Vi har digitalisert mye av materialet logopeder benytter i sin arbeidshverdag. Bo sin språk-app er i bruk hos mange logopeder og kommuner i dag.

Håper du har lyst å være med å bruke Bo og videreutvikle den. Så kan Bo sin språk-app bli din nye arbeidshverdag.

Bo sin språk-app er tilgjengelig for iPhone og iPad for kr 49,-

Last den ned fra AppStore – Bo sin språk-app
Les mer på: www.bymase.no eller ta kontakt på bymase@outlook.com

EST-PROSJEKTET

– HVA ER EFFEKTIV STAMMEBEHANDLING?

AV ÅSE SJØSTRAND

Kari-Anne Bottegaard Næss er prosjektleder for The Effective Stuttering Treatment project (EST). Prosjektet har som målsetning å undersøke hva som er den mest effektive behandlingsmåten for barnehagebarn som stammer.

Ideen om forskningsprosjektet ble sådd på et kort forskeropphold ved University of Melbourne i Australia på besøk hos Dr. Elaina Kefalianos, forteller Næss. I løpet av oppholdet ble vi enig om at vi skulle søke på en av helseutlysningene i Norges forskningsråd (NFR). Vi lyktes med søknaden og fikk innvilget i alt 15 millioner kroner. Det var spesielt stas for oss fra et spesialpedagogisk fagmiljø og lykkes innen helsesektoren, da det vanligvis innebærer enda sterkere konkurranse enn det vi har innen utdanningsforskning.

Effektiv behandling

Målet med studien er å undersøke hvilke direkte og indirekte tiltak som er funnet å være mest effektive i tidligere studier, for så å prøve de ut i en norsk setting. Dette vil gjøres gjennom en randomisert kontrollert studie der de to tiltakene sammenliknes mot hverandre og mot en gruppe barn som ikke får noe tiltak. En slik sammenlikningsstudie med tre grupper er ikke gjort tidligere i internasjonal sammenheng. På bakgrunn av kunnskapen som avdekkes gjennom studien vil EST-teamet utvikle retningslinjer for oppfølging av barnehagebarn som stammer.

-Hvorfor er retningslinjer viktige?

-Vi ser betydningen av å dele kunnskap på tvers av fagområder og instanser som jobber med barns kommunikasjon. Retningslinjene skal informere logopeder og andre fagpersoner, som barnehagelærere og helsesøstre, som alle kan oppleve usikkerhet i forhold til hvordan de bør handle når de møter barn som stammer. Når kan man slå seg til ro, når skal man ha en vente-og-se holdning og når skal man reagere umiddelbart? Foreldre spiller også en stor rolle i oppfølgingen av barnehagebarn som stammer, og vil ha behov for informasjon om hvilken oppfølging som er funnet å være mest effektiv. Retningslinjer vil kunne sikre likere behandling på tvers av bosteder, i vårt langstrakte land.

Sammensatt prosjektteam

Prosjektteamet er satt sammen av fagpersoner med ulike bakgrunn; barnehage, helse, spesialpedagogikk og logopedi. For å sikre den forskningsmessige kvaliteten på arbeidet forteller Næss at de samarbeider med forskere med spisskompetanse på stamming både fra Australia, USA og England. -I tillegg er det viktig for oss å samarbeide med den gruppen forskningen vår retter seg mot, nemlig de som stammer og Norsk interesseforening for stamming og løpsk tale (NIFS). Statped, som gir veiledning til både logopeder og spesialpedagoger, er også en viktig samarbeidspartner.

Innhenting av forskningsdata i 2019

Prosjektet er nå i planleggingsfasen og håpet er å starte rekruttering av barn i barnehagealder som stammer fra mars 2019. Logopeder eller foreldre som er interesserte i studien kan kontakte Næss. Prosjekttemaet har også opprettet en blogg der de skriver om arbeidet som gjøres, omtaler forskning og litteratur på feltet. Du kan følge bloggen ved å klikke deg inn på <http://theestproject.blogspot.com/>. På EST-prosjektets side på Facebook kan interesserte følge med på kommende arrangementer og foredrag om stamming og informasjon om rekruttering.

-Hva gleder du deg mest til i dette prosjektet?

-Jeg gleder meg mest til å finne svaret på hva som er den mest effektive intervensjonen for barna som stammer og ikke minst å implementere det i praksisfeltet sammen med logopedene, helsesøstrene og studentene som jobber med barna til vanlig.

Konferansesommer i Hiroshima

I sommer ble den niende International Fluency Associations World Congress arrangert, denne gang i Hiroshima.

Til konferansen kom ledende, internasjonale forskere og klinikere innenfor feltet taleflytvansker, samt flere internasjonale interessegrupper for taleflytvansker, for å dele kunnskap og erfaringer med hverandre. En liten gruppe norske logopeder fikk både bidra til det faglige programmet, og lytte til andres faglige bidrag om forskning og klinisk oppfølging. Her deler vi noen minner fra turen.

The International Fluency Association (IFA) er en internasjonal non-profit organisasjon for logopeder og andre som jobber med eller interesserer seg for taleflytvansker. Organisasjonen ble grunnlagt i 1990 med det formål å samle klinikere og forskere fra hele verden for å dele kunnskap om taleflytvansker. Organiseringen av en konferanse hvert tredje år ble fort en viktig del av dette arbeidet. I løpet av de siste årene har flere organisasjoner som jobber med taleflytvansker bidratt i organiseringen. Årets konferanse var et samarbeid mellom IFA, The International Cluttering Association (ICA), The International Stuttering Association (ISA), Japan Society of Stuttering and Fluency Disorders, og Japan Stuttering Genyukai Organization. Totalt deltok mer enn 600 personer fra over 30 land på konferansen.

Nye perspektiver

Å delta på en konferanse er en fin måte å møte andre mennesker med samme interesseområde som seg selv, for å lære mer om helt ny forskning, og bli inspirert og motivert til å fortsette fremover i sitt eget arbeid. Det er et sted for diskusjon, for læring og for å få nye perspektiver. Denne konferansen var ikke noe unntak i så måte. Forskere, fagpersoner og personer med taleflytvansker med ulike bakgrunner og perspektiver var alle representert på konferanseprogrammet.

De siste årene har konferansen vært en viktig arena for å løfte frem forskning på løpsk tale. Viktige stemmer i dette arbeidet har blant annet vært Yvonne van Zaalen og Isabella Reichel. Under årets konferanse la de frem funnene fra en kvalitativ studie om personer med løpsk tale. De to utfordrer synet på at personer med løpsk tale

er lite bevisst sin egen vanske og dermed lite påvirket av vansken sosioemosjonelt. Gjennom deres presentasjon kom de subjektive erfaringene til voksne med løpsk tale frem i lyset.

I sin presentasjon om behandling av barnehagebarn som stammer berørte Scott Yaruss noen viktige punkter i debatten om indirekte eller direkte behandlingstilnærminger til barnehagebarn. I presentasjonen beskrev Yaruss hvordan diskusjonen om behandling til barnehagebarn har endret seg de siste årene og diskuterte et spørsmål som har stor klinisk relevans: Hvordan skal en logoped avgjøre hvilken behandling som skal tilbys barnehagebarn som stammer?

Norske bidrag

Tidligere Staped-ansatt, Kirsten Howells, nå bosatt i England, var også i år en av de hovedansvarlige for organiseringen av hele konferansen, et arbeid som ikke kan ha vært annet en overveldende, men som fremstod som svært vellykket for oss som fikk være deltakere. Den store organiseringsjobben holdt henne ikke fra å også delta med posterpresentasjon sammen med tidligere kollegaer ansatt i Statped Sørøst, Cliff Baluyot og Hilda Sønsterud. Sistnevnte la i tillegg frem funn fra sin doktorgradsstudie. Karoline Hoff og Ane Hestmann Melle holdt et praktisk kurs om gjennomføringen av digitale foreldrekurs. Også arbeidet til flere studenter fra Universitetet i Oslo var representert via innlegg og postere på konferansen, presentert av oss som veiledere. For flere referat og diskusjoner fra konferansen anbefales podcasten Stuttertalk (www.stuttertalk.com).

God motivasjon

I løpet av fire dager intens konferanse blir det lite tid til mye annet, til tross for at man befinner seg i en by med en svært viktig historie, i et land som frister med varme dager og kulinariske spesialiteter. Heldigvis fikk de fleste av oss anledning til å utforske alt Japan har å by på etter endt konferanse. Slikt gjør godt for motivasjonen til nye oppgaver når høsten setter inn.

Ase Sjøstrand

- Yrkesetikk, takkl!

Nytt arbeidslag

Etter et vel gjennomf3rt landsm3te er styret og utvalg klare til innsats.

Yrkesetisk r3d skal ha tre medlemmer og ett varamedlem. R3dsmedlemmer velges for en fire3rsperiode, og tidligere erfaringer fra arbeidet i r3det ivaretas og f3res videre gjennom overlapping av r3dsmedlemmer fra valgperiode til valgperiode. R3det skal ta imot henvendelser, drive opplysningsarbeid og gi veiledning om faglige sp3rsm3l. R3det skal ogs3 behandle klager p3 mulig uetisk faglig praksis.

R3dets sammensetning frem til neste landsm3te:
Helge Andersen har allerede to 3rs erfaring i Yrkesetisk r3d.
Han tilh3rer Rogaland Logopedlag, har hatt verv i lokallaget, og v3rt kasserer i hovedstyret.

Ingrid Steineger Dahl fra Finnmark og Troms Logopedlag, har ogs3 v3rt medlem i r3det i to 3r.

Yrkesetisk r3ds mest erfarne r3dsmedlem er Erik Reichmann, som stiller som vara for fire 3r. Han har tidligere v3rt leder av r3det i 3tte 3r og varamedlem i to 3r. Han har ogs3 hatt lederverv i Akershus Logopedlag.

Torhild Toft, nyvalgt leder, har hatt verv i regionslaget i Hordaland og Sogn og Fjordane Logopedlag og v3rt salgsrepresentant i NLL.

Medlemmer og tillitsvalgte i NLL har et godt og lett tilgjengelig hjelpemiddel for 3 forst3 og f3 kjennskap til arbeidsoppgaver, regler og organisering av logopedlaget: Informasjonshftet v3rt, som ligger p3 logopedlagets hjemmeside, er et styringsredskap for arbeidet i laget. Hftet inneholder en forvaltningsdel og klare vedtekter som gir grunnlag for retningslinjer av drift og utvalgsarbeid. Mange er de nyvalgte i lagets organisasjoner som har hatt uvurderlig nytte av innholdet i informasjonshftet.

Av Norsk Logopedlags jubileumsskrift, *Troll i ord*, fremg3r det at allerede i de f3rste m3tene ble det valgt et styre og vedtatt lover, som ble revidert p3 et senere m3te. Takkl til NLL sine pionerer for et godt grunnarbeid. For det m3 sies at Informasjonshftet er et levende dokument, jevnlig revidert, i stadig endring og utvikling. Gjennom Norsk Logopedlags historie har innholdet i hftet v3rt gjenstand for mange og

lange dr3ftinger. Fra betydningsfulle prinsipielle endringer til diskusjoner om spesifikke formuleringer og bruk av enkeltord. Dette vitner om engasjement og 3nske om 3 ha et best mulig funksjonelt styringsredskap for oppgavene i Norsk Logopedlag.

Ogs3 p3 3rets landsm3te ble det fremmet forslag og gjort vedtak om endringer. Vedtektsendring i § 3. Yrkesetisk r3d, vil kunne f3 betydning for dette r3dets arbeid. Der det tidligere stod: «R3det skal behandle klager som f3lge av uetisk yrkespraksis», st3r det n3: «R3det skal behandle klager om mulig uetisk yrkespraksis». Det ble ogs3 vedtatt endringer i § 4. Eksklusjon av medlemmer, der endringen vil kunne ivareta bedret saksgang, og ha betydning for oppgavene i v3rt r3d.

Som grunnlag for hele v3rt logopediske virke ligger v3re yrkesetiske retningslinjer. De skal v3re en rettesnor for v3rt forhold til elever/pasienter/klienter/brukere, i forholdet til kolleger og andre. Retningslinjene sier noe om kvalifikasjoner og konsekvenser av v3rt arbeid.

Vi i yrkesetisk r3d skal pr3ve 3 ivareta mandatet v3rt som er 3 se til at de yrkesetiske retningslinjene blir fulgt. Retningslinjene skal v3re en rettesnor for v3rt arbeid med fag-etiske sp3rsm3l. Vi skal v3re til hjelp og st3tte i sp3rsm3l rundt ut3velsen av faget logopedi.

Medlemmer av NLL kan rette henvendelser eller klager til yrkesetisk r3d. R3det kan ogs3 behandle henvendelser fra andre enn medlemmer n3r medlemmer er involvert.

Vi 3nsker 3 v3re tilgjengelige og ta imot henvendelser fra dere.

Vi 3nsker at terskelen for 3 ta kontakt med oss i r3det skal v3re lav.

Yrkesetisk r3d kan kontaktes p3 e-post:
nll.yrkesetisk@gmail.com

Vi ser frem til et godt samarbeid med medlemmer og tillitsvalgte i Norsk Logopedlag.

Torhild Toft

Presentasjon av ph.d.-prosjekter

Vi i redaksjonen i Norsk tidsskrift for logopedi vil gjerne synliggjøre noe av det stadig økende mangfold av doktorgradsprojekter som gjennomføres av logopeder og andre innen tilknyttede fagområder. På denne siden vil vi fortløpende presentere doktorgradsprojekter. Holder du på med forskning på doktorgradsnivå eller kjenner en logoped som gjør det – ta gjerne kontakt med redaksjonen.

Navn:

Line Haaland-Johansen

Mail:

line.haaland-johansen@nord.no

BAKGRUNN:

- Logoped (1995, Oslo), hovedfag i psykologi (2006, Trondheim)
- Logoped i afasifeltet siden 1996 (Bredtvet kompetansesenter/Statped, Oslo)
- Stipendiat i profesjonspraksis med vekt på logopedi ved Nord universitet i Bodø, tilknyttet fagmiljøet for logopedi og Senter for praktisk kunnskap.

TIDSPERIODE, STIPENDIAT:

November 2017 – november 2021

OM IDEEN BAK PROSJEKTET: Jeg gikk i gang med dette doktorgradsprosjektet med en rekke praksisrelaterte undringer. Hvordan jobber logopeder i møte med personer med afasi og deres familier? Hva sier forskning om hva afasilogopedi er eller bør være? Hvordan beskrives afasilogopedisk praksis i offisielle retningslinjer i ulike land? Og hvordan beskriver praksisutøvere selv sitt eget arbeid som logopeder i afasirehabilitering, i det de gjør, sier og skriver? Det er dette landskapet jeg ønsker å utforske. Prosjektet har mange inspirasjonskilder. Her vil jeg kun nevne to.

En tidstypisk innfallsvinkel til tematikken finner vi hos Arlene McCurtin og Hazel Roddam i deres nå noe gamle review-artikkel om evidensbasert praksis i logopedi (2012).

De drøfter en rekke aspekter knyttet til logopedisk forskning og praksis, praksisutøvelse generelt og evidensbasert praksis. De anfører at sammenhengene er komplekse, og at det å oversette forskning til praksis av mange grunner ikke nødvendigvis er en enkel prosess. Det er verdt å nevne at artikkelen deres ble møtt med debatt i form av relativt krass respons (Erickson & Perry, 2012). Til sammen gir denne dialogen innsikt i en rekke relevante, fortsatt pågående, diskusjoner knyttet til evidensbasert praksis og de muligheter og begrensninger som kan skisseres i relasjon til dette.

En annen aktuell inspirasjonskilde som kan trekkes frem, er miljøet rundt professor Linda Worrall i Australia. Forskere og stipendiater har her blant annet snakket med logopeder og med personer med afasi og deres familier, og ut fra dette undersøkt mål som settes og det logopediske arbeid som gjøres i afasirehabilitering. De har også sett dette i sammenheng med hva et utvalg engelskspråklige retningslinjer anbefaler. I tillegg har de undersøkt sentrale spørsmål knyttet til hva som hemmer og fremmer logopeders etterlevelse av gjeldende retningslinjer.

Til sammen representerer dette et rikt materiale å bygge videre på. En tidlig arbeidstittel på prosjektet mitt er rett og slett *Hva er afasilogopedi?* Ved hjelp av analyse av foreliggende forskning og retningslinjer, og samtaler og observasjoner i praksisfeltet her i Norge, er håpet at prosjektet skal kunne gi relevant kunnskap om avveining, innhold og ingredienser i praktisk afasilogopedisk arbeid.

HOVEDVEILEDER: Professor Steen Wackerhausen (psykolog og filosof), Senter for praktisk kunnskap, Nord universitet, Bodø

Frykter for logopedtilbudet i Norge

Norsk interesseforening for stamming og løpsk tale frykter at logopedtilbudet blir dårligere etter forslaget til Nordahl-utvalget. Det viktigste er at brukerne våre får hjelp og at denne hjelpen holder samme kvalitet uavhengig av hvor man bor.

Nordahl-utvalget legger ikke opp til at logopeder skal være en del av disse nye fagteamene som er skissert i ekspertgruppens forslag til tilbudet til barn og unge med særskilte behov. Norsk interesseforening for stamming og løpsk tale (NIFS) frykter at stamming og løpsk tale er av de vanskene som ikke i det hele tatt er med i regnestykket til Nordahl-utvalget i så måte at dette ikke er noe som fremtidens opplæringssektor vil eller skal ha ansvar for.

Betydningen av tidlig innsats

NIFS anser det som positivt at Nordahl-utvalget vil at det skal være enklere å få hjelp, og at hjelpen skal være bedre enn i dag. NIFS mener at langsiktig, systematisk arbeid og mer direkte veiledning til lærere når ulike situasjoner oppstår i sanntid er mye bedre enn at det skulle komme på etterskudd, 3-12 måneder senere, avhengig av behandlingstiden til PPT. Spesielt angår dette barn i barnehagealder som stammer.

Cirka 10 prosent av barnehagebarn har en periode med taleflyt-brudd som kan defineres som stamming. Siden det ikke er mulig å skille mellom dem som «vokser det av seg» og de som fortsetter, er det svært viktig med tidlig innsats og tidlig behandling, noe som kan redusere antallet barn som fortsetter å stamme. Da mener vi at det er viktig at det er tilgjengelige ressurser i form av logoped. For å hjelpe den store gruppen med barn som stammer trenger man logopeder i de nye ressurs-teamene.

Det foreslås at Statped skal legges ned i nåværende form og at ressurser skal overføres fylket. NIFS mener at dagens Statped som har flere regionale kontorer innenfor hver region kan overføres til den nye fylkesinndelingen slik at fremtidens fylke har noe for seg. Forskjellen vil i praksis neppe bli så stor om det samtidig er et overordnet nivå som består, som bistår med kurs og annet til kommuner og skoler. Da blir også tjenesteveien mellom Statped og de som trenger denne spesialkompetansen mindre og kortere.

Logopedenes rolle

Det fremkommer som nevnt ikke i rapporten at logopeder nødvendigvis skal være en del av disse nye fagteamene som foreslås i Nordahl-utvalgets rapport. NIFS stiller spørsmål om logopeder er regnet med i fagteam som skal jobbe med dem som trenger varige og omfattende individuelle tiltak som omtalt i rapporten?

For skolebarn som stammer, som er i en meget alvorlig situasjon der de trenger hjelp til å lære å mestre, kontrollere og leve med stammingen, er de helt avhengig av logoped på lengre sikt. Mange trenger å komme tilbake i korte perioder om man avbryter behandling eller tar pause.

Nordahl-utvalget skriver at fylket skal få overført ressurser fra Statped og ha kompetanse på områder som kommunene ikke

kan forventes å ha kompetanse på, herunder språk og tale. NIFS spør om dette da vil inkludere stamming? Språk og tale dekker nesten hele det logopediske feltet, foruten stemmevansker og dysfagi.

NIFS stiller spørsmål om det ikke er tenkt at logopeder skal være tilgjengelige med kompetanse på områder som taleflytvansker (stamming, løpsk tale), språkvansker, språklydvansker, apraksi, dyspraksi og afasi?

Mangel på logopeder

Stamming og løpsk tale er i en prekær situasjon, der noen PPT-kontor vedtar at dette skal behandles gjennom opplæringsloven §5-1, mens andre gir avslag som gjør at barn får dette dekket gjennom Helfo og folketrygdloven §5-10. Tradisjonelt har stammebehandling blitt dekket av det offentlige i over 100 år gjennom de mange ulike spesialskolene frem til 1990-tallet. Om man skal behandle stamming i dag, basert på forskning, er det nødvendig at man også inkluderer nærmiljø som skole og det å gi foreldrerådgivning, men dette dekkes ikke av folketrygdloven.

Mangel på logoped gjør at man også kan få dekket behandling gjennom Helfo. NIFS opplever dermed at ulike barn med like utfordringer får helt ulike tilbud. Dette betyr at om det ikke er et marked for private logopeder og ressurs-teamene (eller som i dagens PPT) ikke har logoped (eller at det ikke er kapasitet), sitter det barnehagebarn, skolebarn og voksne uten noen form for hjelp – til tross for at de har rett til å motta hjelp i to ulike lovverk.

NIFS ser det som et paradoks at PPT-kontor bruker energi på språkkurs der logopeder lærer bort språklyder som /r/, uten at det er noe underliggende språkvansker eller læringsvansker – bare en liten talefeil uten læringskonsekvenser, samtidig som det er alvorlige vansker som det ikke er ressurser til å hjelpe. NIFS mener at det finnes mer vettug bruk av logopeder og den kompetansen de sitter inne med.

Mener Nordahl-utvalget at stamming eller løpsk tale, eller noe av det andre logopeder jobber med utenfor og i klasserommet, ikke bør være en del av det offentlige opplæringstilbudet? Det virker nemlig slik at Nordahl-utvalget ikke anser disse brukerne som «barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging».

*Martin Aasen Wright
er styreleder og presseansvarlig
for Norsk interesseforening for
stamming og løpsk tale (NIFS).*

Presentasjon av ph.d.-prosjekter

Vi i redaksjonen i Norsk tidsskrift for logopedi vil gjerne synliggjøre noe av det stadig økende mangfold av doktorgradsprojekter som gjennomføres av logopeder og andre innen tilknyttede fagområder. På denne siden vil vi fortløpende presentere doktorgradsprojekter. Holder du på med forskning på doktorgradsnivå eller kjenner en logoped som gjør det – ta gjerne kontakt med redaksjonen.

Navn:
Åse Sjøstrand

Mail:
ase.sjostrand@isp.uio.no

Bakgrunn:
Master i spesialpedagogikk, fordypning logopedi, Universitetet i Oslo (UiO), 2012-2014. Arbeidserfaring som logoped på bydelsnivå og som rådgiver i avdeling språk/tale, team for taleflytvansker i Statped sørøst

Ph.d.-stipendiat: ved Institutt for spesialpedagogikk, UiO. Knyttet til The Effective Stuttering Treatment Project

Hovedveileder: Kari-Anne Bottegaard Næss, professor v/ Institutt for spesialpedagogikk, UiO

Medveileder: Elaina Kefalianos, dr. og undervisningsansvarlig for logopedi ved University of Melbourne

Logopedisk oppfølging for barnehagebarn som stammer
Mitt ph.d-prosjekt er knyttet til The Effective Stuttering Treatment Project. Prosjektet har som mål å identifisere den mest effektive behandlingen for barnehagebarn som stammer.

Bakgrunnen for prosjektet er en mangel på kunnskap om effektiv behandling for barnehagebarn som stammer. Stammer hos barnehagebarn er vanlig. Så mange som 1 av 10 barn stammer i en kortere eller lengre periode i barnehagealder (Reilly et al., 2013). Mens mange barn slutter å stamme, vil stammingen vedvare hos opptil 35 % av barna (Kefalianos, Onslow, Ukoumunne, Block, & Reilly, 2017). Barn som utvikler vedvarende stammer, vil i en tidlig alder vise mer negative kommunikasjonsholdninger enn sine jevnaldrende som ikke stammer (Guttormsen, Kefalianos & Næss, 2015). Disse negative holdningene vil kunne vedvare med alderen. F. eks. er det funnet at tenåringer som stammer, blir plaget og

mobbet oftere enn tenåringer som ikke stammer (Erickson & Block, 2013). Da det for tiden ikke er mulig å forutse hvilke barn som slutter å stamme, er tidlig innsats avgjørende for å redusere sannsynligheten for at barn utvikler vedvarende stammer, og dermed negative psykososiale konsekvenser som kan knyttes til stammingen. I Norge er det ingen retningslinjer for logopeder eller andre fagpersoner som jobber med barnehagebarn som stammer.

Som første studie i prosjektet skal vi gjøre en systematisk gjennomgang og meta-analyse av eksisterende internasjonale effektstudier, for å identifisere det mest effektive behandlingsprogrammet for barnehagebarn som stammer. Basert på resultatene fra den første studien skal vi designe og gjennomføre en randomisert kontrollert effektstudie av ulike behandlingstilnærminger. Rekrutteringen av barnehagebarn som stammer til studien vil begynne i første halvdel av 2019.

The Effective Stuttering Treatment (EST) project kan følges på bloggen <https://theestproject.blogspot.com/> og på Facebooksiden The Effective Stuttering Treatment- EST Project.

Referanser:

- Erickson, S., & Block, S. (2013). The social and communication impact of stuttering on adolescents and their families. *Journal of fluency disorders*, 38(4), 311-324.
- Guttormsen, L. S., Kefalianos, E., & Næss, K. A. B. (2015). Communication attitudes in children who stutter: A meta-analytic review. *Journal of fluency disorders*, 46, 1-14.
- Kefalianos, E., Onslow, M., Ukoumunne, O. C., Block, S., & Reilly, S. (2017). Temperament and early stuttering development: Cross-sectional findings from a community cohort. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 60(4), 772-784.
- Reilly, S., Onslow, M., Packman, A., Cini, E., Conway, L., Ukoumunne, O., et al. (2013). Natural history of stuttering up to 4 years of age: A prospective community-based study. *Pediatrics*, 132(3), 459-467.

Med ARKo får du:

Journalprogram med elektronisk
HELFO-oppgjør

Dagbok og ukeoversikt

Kasse- og fakturasystem

Statistikk og årsmelding

Prøv ARKo gratis i 1 måned!

Tilbud ut oktober!
kr 990,- for ARKo Lisens

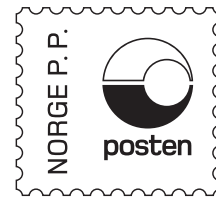
ARKo AS | www.arko.no | firmapost@arko.no | 57 72 70 20

Fornøyde kunder er vår styrke

KURS & KONFERANSER

Tidspunkt	Tema	Sted	Nettadresse
04. oktober 2018	Dysartri – bedømming og intervensjon i et ICF-perspektiv	Trondheim, St Olavs hospital	https://trondelaglogopedlag.portal.styreweb.com/arrangement/ArrangementSession2?ID=dysartri
23. oktober 2018	Happy apping 1	Gjøvik	https://kurs.statped.no/Default.aspx?Themeld=6
26.–28. oktober 2018	Dysphagia Workshops	UiT, Tromsø	https://en.uit.no/tavla/artikkel/548600/dysphagia
01.–04. november	Hong kong Speech and Hearing Symposium	Hong Kong	http://hongkongshs.org/
21.–22. november	Talk Tools Nivå 1	Oslo	http://www.barnasspraksenter.no/kurs/
22.–23. november 2018	Afasidagene 2018	Oslo	https://kurs.statped.no/EventDetails.aspx?EventID=3027
29. november 2018	Kurs i småbarnstesten Bayley -III	Oslo	https://kurs.statped.no/Default.aspx?Themeld=6
29.–30. november 2018	LSVT LOUD	NY, USA	https://www.lsvtglobal.com/store/ldaCampaignLOUD-LSVT?Id=01t1C000005emWI
30.11.–01.12 2018	OPT: Assesment and Program Plan Development	NY, USA	https://talktools.com/collections/event-calendar
05.–06. desember 2019	Talk Tools nivå 2	Oslo	http://www.barnasspraksenter.no/kurs/
06. desember 2018	PAS – steget inn i fonologisk og artikulatorkisk bevissthet	Oslo	https://kurs.statped.no/Default.aspx?Themeld=6
04.–05. februar 2019	Feeding Therapy: A Sensory Motor Approachg	Odense, DK	https://talktools.com/collections/event-calendar
14.-15. mars 2019	14.–15. mars 2019	Oslo	monica.knoph@statped.no
21.–22. mars 2019	LSVT LOUD	Durham, UK	https://www.lsvtglobal.com/store/ldaCampaignLOUD-LSVT?Id=01t1C000005emWI
21. mai 2019	Åpent kurs i norsk med tegnstøtte (NMT)	Trondheim	https://kurs.statped.no/Default.aspx?Themeld=6
18.–22. august 2019	31st World Congress og the International Association of Logopedics and Phoniatrics	Taipei, Taiwan	http://ialpdev.info/third_slider/31st-ialp-world-congress-2019/

Informasjon om Kurs/konferanser skal innholde **Dato/Tema/Sted/Kontaktpersoner**

Avsender: NLL v/ Inge Andersen, Strengelvåg, 8430 Myre

INNHold

Redaktøren <i>Jannicke Karlsen</i>	s. 3
Nytt fra styret <i>Gro Nordbø</i>	s. 5
Språkvansker og terminologi <i>Hilde Neumann</i>	s. 9
Norske normer for OASES-A – et kartleggingsverktøy for voksne som stammer <i>Bodil Nordbø, Hilda Sønsterud og Melaine Kirmess</i>	s. 12
Referat: 10th European Congress of Speech and Language Therapy <i>Redaksjonen</i>	s. 20
Referat: Norsk logopedi 70 år <i>Redaksjonen</i>	s. 22
Referat: Disputas Kristin Rogde <i>Anette Andresen</i>	s. 24
Presentasjon av æresmedlemmer	s. 26
Logopedisk tips: Språkhjerte, idébank for alle med hjerte for språk og kommunikasjon, pang-spillet gjettelek <i>Hilde Bjarkøy</i>	s. 29
Intervju: Intervju med logoped Elaina Kefalianos <i>Melanie Kirmness</i>	s. 30
Intervju: EST-prosjektet – hva er effektiv stammebehandling? <i>Åse Sjøstrand</i>	s. 32
Lesernes side: Konferansesommer i Hiroshima <i>Åse Sjøstrand</i>	s. 33
Yrkesetikk <i>Torbild Toft</i>	s. 34
Presentasjon av ph.d.-prosjekt <i>Line Haaland-Johansen</i>	s. 35
NIFS: Frykter for logopedtilbudet i Norge <i>Martin Aasen Wright</i>	s. 36
Presentasjon av ph.d.-prosjekt <i>Åse Sjøstrand</i>	s. 37
Kurs & Konferanser	s. 39